

BULLETIN

Národní protidrogová centrála Praha

ročník IV

čtvrtletník

1/98

Opium

**Bulletin
Národní protidrogové
centrály**

Vydavatel :

Národní protidrogová centrála
ÚOOZ S KP P ČR

Vedoucí redakční rady:

npor. Miloš Vaněček

Adresa :

Policie ČR, PS 41/V5, 156 08
Praha 5,

Vydává :

oddělení vydavatelství
obchodního odboru Tiskárny
MV, Hybernská ul.č.2, 112 19
Praha 1,
tel: 24212671
fax :24217313

Tiskne:

Tiskárna MV,
p.o.Bartůňkova 4,
149 01 Praha 4
tel.7957011
fax 7952603

Vychází 4x ročně

Cena 63,- Kč

Roční předplatné 252,-Kč

Objednávky přijímá a vyřizuje
Obchodní odbor Tiskárny MV,
Hybernská 2, 112 19 Praha 1

Za věcnou správnost příspěvků
ručí autoři

Přetisk povolen pouze se
souhlasem redakční rady

Podávání novinových zásilek
povolila Česká pošta s.p.,
Odštěpný závod Praha,
čj.6119/96 ze dne 15.10.1996

Určeno pro služební potřebu
policie ČR, obecní policie, SZ,
soudů a vybraných institucí

Povoleno MK ČR - 7834

ISSN 1211 - 8834

Obsah :

3. Rok 1997 - začátek protidrogové ofenzívy

JUDr. Jiří KOMOROUS

5. Změny drogové scény v ČR

Gabriel BERZSI

9. Opium

Miloš VANĚČEK, PhDr. Miroslav NOŽINA

**17. Historizující úvaha a pohled na drogovou závislost
v ČR část I.**

MUDr. René GRUMLÍK, CSc.

**19. Využití arteterapie v rámci komplexní
toxikomanické léčby**

Mgr. Martin PRUŽINEC

22. Historické počátky péče o mravně narušenou mládež

František MORKES,

25. Pohled do zahraničí

36. Knihovnička

**37. INCIDENCE PROBLÉMOVÝCH UŽIVATELŮ
DROG (ČR – 3. ČTVRTLETÍ 1997)**

ROK 1997 - ZAČÁTEK PROTIDROGOVÉ OFENZÍVY

JUDr. Jiří KOMOROUS, Národní protidrogová centrála

ÚVOD

Rok 1997 je za námi. Nadchází období, které je vhodné k určité bilanci, analýze, k určitému zhodnocení, co znamenal tento rok v oblasti protidrogových aktivit v ČR v oblasti policie ČR z pohledu Národní protidrogové centrály ÚOOZ SKP PČR (dále jen NPDC).

Nechejme nyní stranou kriminogenní faktory, statistiky a čistě policejní hodnotící prvky, kterým je věnována zvláštní část, a pokusme se zamyslet, jaký byl rok 1997.

Můžeme na něj pohlédnout zprvu velice úzkým průzorem NPDC jako na rok 6. výročí trvání této policejní jednotky nebo jako rok, ve kterém byla práce této jednotky ohodnocena doposud nejvýše na mezinárodním fóru, a to zvolením za viceprezidenty celoevropské prestižní konference šéfů národních protidrogových centrál v Alicante ve Španělsku na jaře.

Nebo na něj můžeme pohlédnout širokým meziresortním průzorem jako na rok tvorby aktualizované a novelizované služební koncepce postupu proti drogám do roku 2000.

Pro NPDC to byl rok především, jak již bylo řečeno, rok, ve kterém se jí dostalo zatím nejvyššího uznání za její práci na mezinárodním fóru od roku 1991. Na jedné straně nesmírně potěšitelná záležitost, na druhé straně ohromný závazek udržet laťku na této úrovni.

Rok 1997 znamenal pro NPDC ohromující vzestup zpracovávané problematiky, případů, tlak na zakládání stále většího množství společných meziresortních a mezinárodních pracovních skupin, vzestup tzv. „nápadu“ tzn. růst případů nutných objasňovat oproti „vyhledávacímu“ trendu posledních let v protidrogovém policejním výkonu.

A to vše za stejných podmínek, pokud se týče počtu pracovníků NPDC, techniky, množství, legislativy apod.

Rok 1997 znamenal pro NPDC také podstatný vzestup aktivit v oblasti primární prevence, koordinace, výcviku, vzdělávání a publikační a školící činnosti.

Ve světle shora řečeného je zřejmé, jakému pracovnímu tlaku jsou vystaveni pracovníci a pracovníci NPDC, když chceme udržet kvalitu v naší oblasti.

Na druhé straně je ovšem nutno zdůraznit, že pro práci NPDC jsou vytvářeny maximálně možné podmínky za současné ekonomické situace stlačeného rozpočtu na co nejnížší míru.

Jako velké pozitivum roku 1997 a další kvalitativní vzestup např. vidíme vyřešení dislokace NPDC a otevření nového společného pracoviště specialistů NPDC a GŘC.

Vůbec lze konstatovat, že spolupráce NPDC (policie) a GŘC (celníci), její kvalita a zejména podpora ze strany vedení jak policie, tak celníků je ČR upřímně záviděna našimi evropskými i zámořskými partnery.

Mne osobně nesmírně potěšil razantní nástup v činnosti základních útvarů policie ČR, zejména okresních ředitelství policie ČR v protidrogové oblasti.

300% nárůst objasněných případů, drogových deliktů, oproti roku 1996 je důsledek, resp. výsledek zejména aktivity kriminalistů OŘP v České republice. NPDC je známo v jakých podmínkách bylo těchto výsledků dosaženo. O to větší uznání tito policisté zaslouží. Mohu-li touto formou poděkovat jménem NPDC, tedy tak činím a specialisté toxikologie na OŘP v ČR si mohou být jisti, že si jejich práce nesmírně vážíme a víme, že v řadě případů bychom nemohli dotáhnout naše „causy“ do konce bez spolupráce s nimi.

V roce 1997 se také podíl mezinárodně zpracovávaných případů NPDC s minimálně jedním zahraničním partnerem (s více najednou je standardnější případ) enormně zvýšil. NPDC tento rok nejvíce kooperovala se SRN, VB, Itálií, Švýcarskem, Francií, Polskem,

Norskem, Dánskem, Švédskem, Holandskem, Belgií, Maďarskem a samozřejmě Spojenými státy americkými. Výsledkem jsou uzavřené případy, které přesahují rámec ČR, ale i Evropy (např. ANDROMEDA - 98 zatčených kosovo-albánců v ČR, SRN a Švýcarsku, zadrženo přes 100 kg heroinu, KURÝR - zatčeno několik osob nigerijského původu a českých kurýrů po celém světě, zajištěno 30 kg drog, ALIGÁTOR - zajištěno 60 kg kokainu, zatčen organizátor v ČR a je vydán mezinárodní zatykač na Kolumbijce českého původu a další a další.

Je pro nás nesmírně potěšitelné, že česká policie je v naší specializaci brána zahraničními obdobnými útvary jako již standardní partner. Samozřejmě chceme v nastoupeném trendu pokračovat a nadále jej zkvalitňovat.

Každopádně můžeme konstatovat, že rok 1997 přes veškeré potíže, omezování rozpočtu policie a pokračující drogový boom v České republice byl pro policisty České republiky rokem zdařilých protidrogových akcí a razantního nástupu v celé republice proti drogové kriminalitě.

Dovolte, abych touto cestou poděkoval všem policistům, kriminalistům, vyšetřovatelům a dalším pracovníkům policie ČR, kteří v roce 1997 aktivně zasáhli do protidrogových aktivit a přispěli ke zbrzdění drogového boomeru v ČR. Je to neocenitelná a nenahraditelná služba budoucím generacím a všem poctivým lidem této země.

ZMĚNY DROGOVÉ SCÉNY V ČESKÉ REPUBLICE V ROCE 1997.

Gabriel BERZSI, Národní protidrogová centrála

Z porovnání skladby zneužívaných drog, nárůstu konzumentů, způsobu pouliční distribuce, profilu pouličních distributorů za rok 1997 oproti roku 1996 nevyplývají velké změny.

Ke značným změnám dochází v roce 1997 u :

1. způsobu dopravy OPL na území ČR, kde jsou nejmarkantnější změny taktiky u ilegální dopravy bílého heroinu a kokainu
2. zdrojů efedrinu k výrobě pervitinu.

Na scéně mezinárodního drogového obchodu se nejvýrazněji změnilo postavení ČR v tom, že se stalo centrem organizátorů mezinárodního obchodu zejména heroinem a kanabisovými produkty, kdy organizátoři vůbec nepřichází do styku se zásilkou, v ČR najímají kurýry nebo firmy které zajišťují přepravu zásilek. Usvědčení těchto osob není možné bez těsné mezinárodní spolupráce policejních složek. ČR se stala centrem působení zejména Kosovských Albánců a Nigerijců, zejména díky velice výhodným podmínkám :

- geografickým
- legislativním (nízké trestní sazby, zdlouhavé přípravné řízení a soudní líčení, benevolentní zákony pro cizince, možnost praní drogových peněz, provozování krycích firem a pod.)
- finančním (snadné zverbování levného kurýra).

Nadále nejsou k dispozici konkrétní poznatky k organizovanému obchodu ze strany Vietnamců, Číňanů, ruskojazyčných zločineckých seskupení. Vyloučit jejich zapojení do obchodu s OPL nelze, ovšem probíhá pravděpodobně čistě v etnických komunitách a proto je velice složité poznatky získat.

Rok 1997 je prvním rokem, kdy se útvary Policie ČR působící po linii potírání drogové kriminality řídily závazným pokynem PP ČR č. 28 z roku 1996, který řeší věcnou příslušnost útvarů u drogové problematiky.

Na základě této normy se mohla Národní protidrogová centrála Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie Policie ČR (dále jen NPDC) plně věnovat problematice organizované výroby a distribuce OPL a zejména spolupráce se zahraničními partnery.

Celkové výsledky NPDC v počtu realizačních akcí a realizovaných osob jsou jednoznačně ovlivněny výše uvedenou skutečností. Ze statistiky realizovaných případů je zřejmé, že se činnost NPDC zaměřila na kvalifikovanější skutky nedovolené výroby a distribuce a postih pachatelů prostého šíření narkomanie bylo ponecháno součástí na okresních a obvodních ředitelstvích Policie ČR.

Snížení počtu realizovaných pachatelů pro trestnou činnost podle § 187 ve druhém odstavci je dána úspěšnou paralyzací cest polykačů kokainu, kterých bylo v roce 1996 realizováno více než dvacet a jejichž jednání bylo ve všech případech postihováno druhým

odstavcem § 187. Zmíněný modus operandy de facto díky práci společné pracovní skupiny NPDC a GRC zanikl.

Celkové výsledky NPDC

V uvedeném období bylo uskutečněno celkem 84 realizačních akcí, při kterých bylo zatčeno 130 pachatelů, kterým bylo bezprostředně při realizaci sděleno obvinění celkem ze 181 trestných činů, u většiny obviněných bude počet prokázaných skutků v průběhu vyšetřování narůstat. V rámci provedených akcí bylo zatčeno a obviněno 29 cizinců.

Tabulka porovnání počtu realizovaných osob NPDC :

rok	Počet realizovaných osob		
	celkem	mlad.	cizinců
1994	187	6	15
1995	196	9	33
1996	197	9	46
1997	130	9	29

Realizované akce - porovnání

měsíc	Realizované akce NPDC			
	1994	1995	1996	1997
leden	3	4	20	7
únor	6	5	16	2
březen	9	4	9	9
duben	7	12	12	6
květen	17	9	6	3
červen	8	8	5	4
červenec	5	4	9	5
srpen	5	11	10	7
září	9	26	6	9
říjen	11	12	8	11
listopad	8	6	11	14
prosinec	10	2	2	7
celkem	98	103	114	84

Cizinci :	
státní příslušnost	počet
Alžír	2
Angola	1
Arab	1
Brahraín	2 x táž osoba
Bulharsko	1
Dominikánská rep.	1
Egypt	3
Jordánsko	1
bývalá Jugoslávie	3
Kamerun	1
Kolumbie	1
Libérie	1
Maroko	1
Nigerie	1
SRN	1
Sýrie	1
Tunisko	3
Turecko	1
Velká Británie	1
celkem	29

Statistika prokázané trestné činnosti (obvinění po realizaci)

tr.č.	rok 1997		rok 1996	
	skutků	%	skutků	%
187/1	45	28,5	45	21,4
187/2	52	32,4	63	30,0
187/3	24	15,3	18	8,6
188/1	13	8,3	14	6,7
188/2	14	9,0	2	1,0
188a/1	9	5,8	57	27,1
188a/2	1	0,7	11	5,2
celkem	158		210	

Ostatní trestná činnost v roce 1997

§§§	1997
141/1	1
171/1	2
174	1
176/1	3
185	1
199	1
213/3	1
217	2
219	1
234/2	1
247/1	4
247/2	1
250/1	3
257/1	1
celkem	23

V realizovaných akcích bylo zajištěno celkem :

- 14 domácích laboratoří na výrobu pervitinu
- 670 g metamfetaminu (pervitinu) v ČR + 100 ks „psaníček“
- 2 200 g efedrinu, 12 000 ks tablet efedrinu a objasněna krádež 20 kg
- 3 410 g heroinu v ČR
- 62,5 kg kokainu v ČR
- 5,5 kg marihuany v ČR
- přesně nezjištěné množství pervitinu a heroinu v dávkách u jednotlivých realizovaných dealerů

Dále se na základě poznatků NPDC podařilo v zahraničí zadržet :

- 10 kg amfetaminu
- 50 kg heroinu

NPDC se dále podílela v rámci mezinárodní spolupráce na sledovaných zásilkách, při kterých došlo k zadržení :

- 2 000 kg BMK (prekurzor pro výrobu Extáze)
- 2 200 kg hašiše

Prognóza dalšího vývoje

Na základě analýzy realizovaných případů, rozpracovaných věcí a získaných poznatků lze předvídat následující vývoj drogové scény :

1. další dynamický nárůst počtu závislých narkomanů na heroínu
2. vytvoření nových otevřených scén
3. vznik podniků určených pouze na distribuci heroínu
4. další migrační vlny ze středního východu a zvýšený zájem o usídlení v ČR vzhledem k migrační politice zemí ES (Libanon, Palestina), zapojení těchto osob do obchodu OPL
5. násilné řešení sporů o teritoria a sféry vlivu
6. narůstání snah o infiltraci do orgánů státní správy, respektive k vytvoření vlivných kontaktů a ovlivňování již tak negativní operativní situace - další tlak na legalizaci drog
7. budování a provozování velkých laboratoří na výrobu syntetických drog
8. zvyšování počtu občanů ČR zapojených do mezinárodního obchodu OPL
9. nárůst úrovně zapojení občanů ČR do obchodu OPL i na mezinárodní úrovni

OPIUM

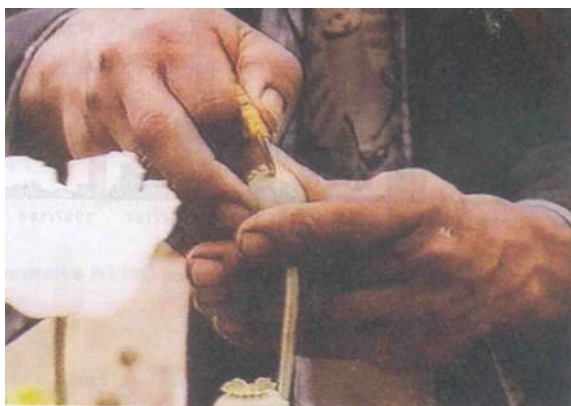
Miloš VANĚČEK, PhDr. Miroslav NOŽINA

Opium je považováno za krále omamných drog, neboť je z nich nejbohatší na alkaloidy. Ročně se ve světě vyrábí kolem 5 000 tun opia, z toho se však pro lékařské účely používá jen asi 400 tun, zbývající množství je předmětem nelegálního obchodu s drogami. Z této skutečnosti vyplývá také velké nebezpečí, které se však netýká ani tak surového opia, jako zneužívání morfinu a jeho derivátu heroínu, řazených mezi „tvrdé drogy“. Dosud ani celosvětové úsilí nedokázalo postavit tomuto problému účinnou hráz. A tak je mák stále nejen velmi krásnou dekorativní rostlinou s mnohostranným užitkem, ale také zdrojem nesmírného neštěstí pro statisíce lidí.

Historie

Naši předkové dobře věděli, že mandragora a opium dovedou vyvolat spánek, a ačkoli se mandragora používala proti bolesti, nejslavnějším a zároveň nechvalně známým analgetikem všech dob je morfin z máku setého. Sumerové opium nepochybně používali již kolem roku 4 000 před Kristem. Ebersův papyrus jej uvádí jako prostředek k léčbě dítěte trpícího kolikou - „makovice a muší trus ze zdi“. V řecké mytologii patřil mák setý Thanasovi (bohu smrti), Hypnovi (bohu spánku) a Morpheovi (bohu snění). Sběr čerstvého máku poprvé popsal Dioskorides :

Těm, kdo chtějí vyrábět opium, se doporučuje rozříznout nožem hvězdici na makovici a ze stran se do makovice zaříznout, pak setřít vytékající tekutinu prstem na lžičku. Zanedlouho je třeba se vrátit, neboť vyteče další kapka, nyní již hustší. Totéž opakovat další den.

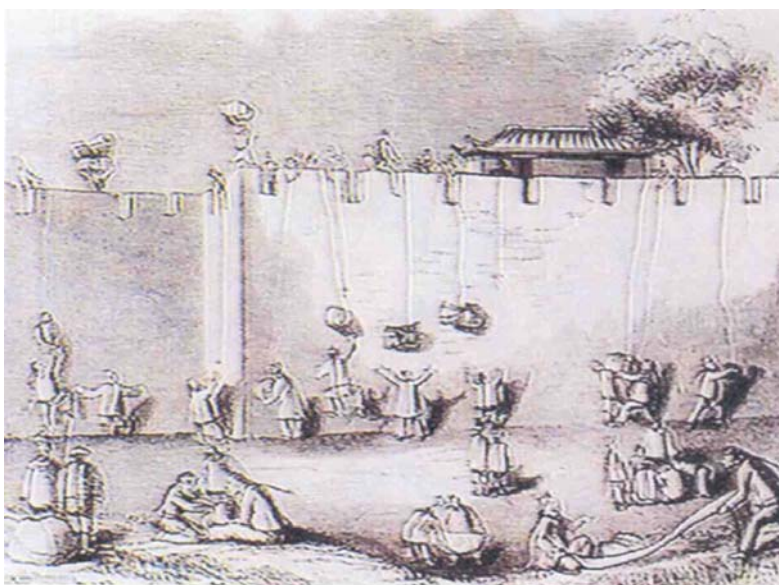
Takto se mák sbírá dodnes a opium se popisuje jako sušený mléčný exudát, který vytéká z propíchnutých nezralých makovic máku setého (*Papaver somniferum*). Tato hnědá gumovitá hmota obsahuje asi 25 hmotnostních % opiových alkaloidů, z nichž nejdůležitější je morfin (až 17 % hmotnosti a kodein (až 4 % hmotnosti).

Galenos předepisoval opium v řadě případů, proti chronickým bolestem hlavy, závratím, astmatu, kolikám, horečkám, vodnatelnosti, leprě a „ženským obtížím“. Díky svému širokému spektru působnosti si tuto látku oblíbili jak lékaři, tak pacienti a její sláva se šířila nájezdy Arabů a s příchodem obchodníků. Ve století po smrti Mohameda (roku 632) se arabská říše zvětšila tak, že vedla od Španělska na západě až k Indii na východě. Tak se opium dostalo v osmém století do Persie, Indie a dnešní Malajsie a ve středověku i do Číny. Ve všech těchto zemích se začalo brzy pěstovat a našlo uplatnění především jako uspávací prostředek a lék proti průjmům.

Roku 1530 objevil německý lékař Paracelsus, že opium lze rozpustit v alkoholu, a začal tak používat opiové preparáty pod názvem laudanum (z latinského slova laudare - chválit).

Až do počátku 17. století používali Číňané opium především při přípravě dortů ke slavnostním příležitostem a jako lék. Teprve nástup tabáku vyvolal náhlý zájem o kouření opia. Když bylo kouření tabáku v 15. století objeveno, získalo velkou popularitu mezi námořníky a ti tento zvyk pak vyvezli do Číny, Indie, Japonska a Siamu (Thajsko). V Číně se kouření rozšířilo natolik, že roku 1644 vydal císař Tsung-chen na tabák zákaz, a následkem toho se lidé přeorientovali na opium. Ještě před koncem století brala tuto drogu asi čtvrtina obyvatel. Tak velkou poptávku nemohla uspokojit místní sklizeň, a tak se britská Východoindická společnost rozhodla pro tento lukrativní obchod. Na počátku 30. let minulého století dodávala Společnost opium v hodnotě 1 milionu liber ročně, a získávala tak šestinu svého ročního příjmu z Indie. Největší část opia pak britští a američtí obchodníci pašovali kantonským přístavem do Číny. Až roku 1839 přijaly čínské úřady opatření, aby příliv nelegálního opia zastavily.

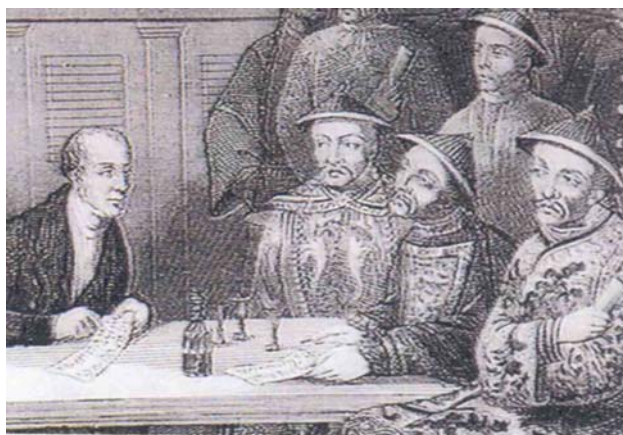
Čínská vláda ke splnění tohoto úkolu jmenovala komisaře Lin Tse-hsu a ten po několika počátečních neúspěších v březnu 1839 úspěšně zajistil a zničil zásilku 1 000 tun opia. V důsledku toho došlo k menším nepokojům, přístav Kanton byl pak pro Brity uzavřen, aby se zamezilo dalšímu dovozu drogy. Tím se nálady dále vyostřily a zazněly první výstřely, v listopadu 1839 začala první opiová válka.

Opiové války.

Souhrnné označení tří válek v Číně, jež vypukly v důsledku snah evropských mocností o proniknutí do Číny.

1. 1839 -1842, když zničily čínské úřady zásoby pašovaného opia, zahájilo britské loďstvo palbu na Kanton a britská vláda žádala náhradu škody a povolení obchodu. Britové obsadili mimo jiné Hongkong, Jang-c-ťiang. Čínská vláda pak podepsala tzv. nankingskou smlouvu 1842 (otevření pěti čínských přístavů britskému obchodu a britská správa Hongkongu. Podobné smlouvy vnutili Číně později i Francie, USA a Rusko.

2. 1856 -1858, incident s pašeráckou džunkou (s britskou vlajkou) byl záminkou k ostřelování Kantonu, Britové s francouzskou pomocí zahájili vojenské operace na podzim 1857, po dobytí Kantonu, Tchien-ťinu a dalších měst čínská vláda opět kapitulovala a podepsala ještě dalekosáhlejší koncese.
3. 1859 - 1860, snaha evropských mocností proniknout do Pekingu vyvolala nový konflikt. Čína se pokusila zastavit postup britsko-francouzských jednotek na Peking, ale byla poražena. Obsazen Peking, vydrancován a zapálen císařský palác.

Po porážce v opiových válkách byla kdysi mocná Říše středu zasažena rostoucím rozkladem. V roce 1850 v Číně navíc propuklo rozsáhlé tchajpchingské povstání, které zmítalo zemí po čtrnáct let. Podle střízlivých odhadů při něm zahynulo dvacet až třicet miliónů lidí. Vzpomínka na porážku v opiových válkách ovlivnila myšlení řady generací Číňanů. Drogy se v čínské společnosti uplatňovaly na každém kroku v měřítku, jaké dějiny nepoznaly. Dýmka s opiem se stala měřítkem úspěchu. Bohatí rodiče ji vnucovali dětem, aby sousedé viděli, že si to mohou dovolit. Spolknutí velké dávky opia se stalo rozšířeným způsobem sebevraždy. Desetitisíce kuliů živořily a strádaly na okraji společnosti, protože si nedokázaly odepřít svoji pravidelnou dýmku.

Když nedokázala zastavit narkomanií silou, pokusila se císařovna Chi -si vnucené zlo alespoň zmírnit a udržet vzácné stříbro v zemi. (Této císařovně je mimochodem připisováno i vyšlechtění světoznámé rasy pekingských palácových psů). Od roku 1860 začali se vzrůstajícím úspěchem sít mák rolníci v hornatých provinciích S čchuan a Jün-nan, vhodných svými přírodními podmínkami k pěstování opiového máku. V roce 1875 už kvetly květy máku v Jün-nanu na třetině orné půdy. Počátkem dvacátého století dokázala Čína vyprodukovat 22 tisíc tun vlastního opia. Mohla se tak ničit sama.

V letech 1894 -1895 prohrává Čína válku s Japonskem. O čtyři roky později potlačují Angličané, Američané, Rusové, Francouzi a Japonci boxerské povstání, zaměřené proti cizincům. Svůj název získává povstání podle sevřené pěsti, kterou rebelové přijali za svůj znak. Interventi nepotřebují k dobytí Pekingu ani zvláštní expediční sbor, postačují posádky lodí zakotvených u čínských břehů.

Jednotliví císařští úředníci se snaží čelit rostoucímu úpadku zoufalými způsoby. Generál Cao Cung-tang dává narkomanům odříznout rty, aby už nikdy nemohli sevřít dýmku. Ani tyto radikální metody nedokážou nárůst opiománie zastavit.

Drogy není nikdy možné udržet pouze v hranicích jediného, i když třeba obrovského státu. Jako epidemie překračují hranice, zachytávají do svých tenat stále větší množství lidí. Ani čínský opiový boom proto nezůstal bez odezvy v zahraničí. Drogy se postupně šířily i do dalších zemí asijského regionu.

Drogy však neničily pouze Asiaty. Na Západě se poprvé objevily ve formě lektvarů a léčebných přípravků. Opioemanem byl např. slavný ministr Ludvíka XIII. kardinál Richelieu. tvrdil, že opium užívá tak často proto, protože mu pomáhá tišit bolesti, působené žaludečními vředy. O medicíně využití opia se zmiňuje celá řada příruček. Makový odvar doporučovali tehdejší lékaři jako účinný prostředek na "zkažení, žáhu a křeče žaludkové", klystýry z makového odvaru se lněným olejem proti průjmu, července a úplavici, klystýry z tabákového nálevu pro stavení moče, nátěry laudanovou (opiovou) masťou při bolení zubů apod. Rovněž na venkově byly dobře známé účinky máku. Chlebové kůrky anebo cumle napuštěné několika kapkami vývaru z makovic se dávaly nemluvnatům proti nespavosti i

během žní, aby nerušila rodiče při práci na poli. Užívání drog "pro radost" však v Evropě nebylo zaznamenáno před koncem 18. století.

Byla to opět Velká Británie, která díky svým kontaktům s Indií musela jako první země Evropy čelit módní drogové vlně. Opium zde proniklo z přístavních brlohů do nejvybranějších salónů. Mezi nejznámějšími jedlíky opia - nikoliv kuřáky - je možné jmenovat lorda Erskina (1750-1823), člena parlamentu a lorda kancléře, vikomta Henryho Sidmoutha Addingtona, britského ministerského předsedu v roce 1801, člena parlamentu a významného bojovníka proti otroctví Williama Wilberforce, sira Jamese Mackintoshe, poslance britského parlamentu a autora díla *Vindiciae gallicanae*, mistrné apologie francouzské revoluce, vydané v roce 1791, za kterou ho francouzské Zákodárné shromáždění jmenovalo čestným občanem Francie. Mezi vysokými příslušníky duchovního stavu užíval opium např. Isaac Milner, děkan z Carlisle, ze spisovatelů Samuel Taylor Coleridge a zvláště Thomas de Quincey, který sám sebe prohlásil za "papeže opia". Svě zázitky z opojení drogou Quincey popsal ve slavné "Zpovědi anglického jedlíka opia".

Opium se šířilo nejenom mezi anglickou "gentry" ale proniklo i do dělnických vrstev. Quincey ve své "Zpovědi" poskytuje poměrně přesné údaje o tomto pronikání: "Tři vážené lékárny v Londýně mi nabídky a prodaly několik grainů (1anglický grain je 64,6 mg) opia. Množství jedlíků opia bylo obrovské a bylo obtížné rozlišit od sebe osoby, které tento jed užívaly z nezbytnosti od těch, které ho kupovaly s hříšným záměrem jež v nich každého dne vyvolával výčitky. Tolik o Londýně. O několik let později, projížděje Manchesterem, mě řada podnikatelů z továren na vlnu ujišťovala, že se mezi dělníky uchytil zvyk brát opium do té míry, že v sobotu odpoledne lékárenské prodejny balí malé balíčky s jedním nebo dvěma grainy opia, aby je měly s předstihem připravené na večer. Důvodem tohoto zvyku jsou nízké mzdy, které dělníkům neumožňují si opatřit alkoholické nápoje". Dělníci si proto kupují podstatně lacinější opium.

Na rozdíl od Angličanů, kteří opium jedli jako Indové, Francouzi tuto drogu po vzoru národů Dálného Východu kouřili. Do Francie tento zvyk přinesli lodníci ze zámořských lodí. Víceméně tajné kuřárny opia fungovaly kolem roku 1840 v Paříži a ve velkých přístavech jako byly Le Havre, Bordeaux či Marseille. Podobná byla situace i v holandských přístavech Amsterdamu a Rotterdamu.

Francouzská kolonizace Indočíny šíření opiománie dále napomohla. Opium si totiž získalo značnou oblibu mezi koloniálními úředníky, vojáky a námořníky. Ti si potom po skončení služby v koloniích přinášeli zvyk užívat opium s sebou domů, do Francie. Francouzští spisovatelé té doby otevřeně opěvovali účinky opia na jejich tvorbu. Na počátku našeho století již bylo v zemi několik tisíc kuřáků opia. Magazín *Petit Journal* tomuto problému proto v roce 1903 věnoval celou barevnou stránku, nadepsanou titulkem: "Nová neřest: kuřáci opia ve Francii". 3. října 1908 francouzská vláda zvláštním dekretem zakázala dovoz opia do Francie a jeho prodej. Bylo však už příliš pozdě. Drogy zde zapustily příliš silně své kořeny.

Prognózy obhájců obchodu s opiem se tedy nepotvrdily. Představy Britů a Francouzů, že jejich vlastní země nemohou být drogami zasaženy, se ukázaly jako zcela mylné. Drogy nezůstaly pouze asijskou záležitostí. Jejich kouzlu teď propadali i Evropané. Drogový problém ve své masové podobě se tak osudovou spirálou vrátil tam, odkud vzešel. S exporty opia do Číny si mocnosti zároveň vytvářely podhoubí svých vlastních budoucích problémů s drogami. A nejsou to problémy nijak malé.

USA

Čína si udržovala během 19. století nejvyšší úroveň zneužívání opia na světě. Jejich záměry v nových působištích byly většinou velice podobné - vydělat si v co nejkratší možné době co nejvíce peněz, zaopatřit rodinu a vrátit se zpět do Číny jako bohatý a vážený muž. Tomuto cíli byli čínští emigranti ochotni podříditi všechny své síly, všechno své snažení.

První vystěhovalci z Číny - či přesněji řečeno první poutníci za obživou - mířili do jihovýchodní Asie. Ovšem s objevením zlata v Kalifornii v roce 1848 se jejich přirozeným cílem stalo západní pobřeží Spojených států amerických. Bylo zde příznivé klima a zlaté doly nutně potřebovaly množství levných pracovních sil. Problémem pro chudého kuliho bylo, jak sehnat prostředky na zakoupení lodního lístku. Tehdy přišli čínští obchodníci s myšlenkou tzv. kreditních jízdenek, tedy jízdenek, za něž vystěhovalec do Kalifornie platil až z vydělané mzdy. Jednalo se o systém na první pohled lidumilný. Ovšem fakticky poplatky za takto zakoupenou "cestu do ráje" mnohonásobně převyšovaly skutečnou cenu lodního lístku. Po dobu, než cenu lístku splatil - byl čínský vystěhovalec nucen pracovat pro lichváře, kterému dlužil. Tento stav mohl trvat i několik let a vystěhovalec se tak ocitl prakticky v postavení lichvářova otroka. O podpoře rodiny v zámoří a možnosti nákupu zpátečního lístku se zpravidla vůbec nedalo mluvit. Aby se dlužník nemohl vyhnout placení či uprchnout, vytvořili si čínští lichváři v Kalifornii síť "oblastních společností" s vlastním policejním a donucovacím aparátem. Byl to ďábelský systém, který vytvářel na chudé čínské emigranty ocitnuvších se navíc v neznámém prostředí plném pro ně těžko pochopitelných věcí a navíc i očividně nepřátelským, obrovský tlak. Imigranti, kteří vystoupili z lodí na kalifornském pobřeží, byli členy společnosti, kde bylo kouření opia běžnou denní záležitostí, opiová doupatka veřejnou institucí. Nadto, převažující většina imigrantů přicházela z oblasti kolem Kantonu, tedy regionu, který měl dlouholetou tradici v pašování opia. Jednalo se o nejvýznamnější vstupní bránu pro drogy před rokem 1842. Své zlozvyky i znalosti si nově příchozí přinášeli s sebou. Opium se pro ně proto stalo přirozeným prostředkem alespoň dočasněho úniku z tíživé situace. Navíc jeho užívání podporovaly i oblastní společnosti. Záhy se totiž ukázalo, že aby se předešlo revoltě, je pro čínské dělníky nutné vytvořit možnost ventilace, poskytnout jim příležitost se alespoň zčásti odreagovat. V čínské čtvrti San Francisca, stejně jako ve slumech v okolí zlatých dolů bylo proto možné objevit "podniky", v nichž mohl unavený kuli nalézt vzrušení při tradiční hře fan-tan či něhu v náručí zotročené prostitutky. Tyto podniky zpravidla rovněž patřily čínským lichvářům. Největší popularitě se však těšily kuřárny opia. Opium na jedné straně povznášelo, přinášelo nádherné vize a únik z každodenních problémů, na druhé straně zbavovalo vůle. Bylo proto přitažlivé jak pro kulie, tak i pro jejich zaměstnavatele. Počátkem osmdesátých let byla cena denní dávky běžného opiomana 50 centů, maximální denní mzda kuliho však nepřesáhla dolar. Nebožák se tak ocitl ve stále větší závislosti na svém zaměstnavateli, v závislosti, z níž nebylo úniku. Z jeho bídy pak těžily dvě skupiny lidí - čínští obchodníci a zločinecké společnosti (tongy), které na západním pobřeží USA obchodu s opiem dominovaly.

Po dvacet let, zhruba od roku 1850 do roku 1870, bylo užívání opia v Americe čínskou záležitostí. Hlavním důvodem této skutečnosti byla mimořádně silná izolace - fyzická, kulturní i psychická - čínské komunity od okolního světa. Protože se Číňané v Americe považovali spíše za dočasné hosty, neměli ani zájem splynout s okolím. Dával rovněž přednost práci a oddechu v kruhu svých krajanů před společností "barbarů". Silnou překradu tvořila i jazyková bariéra. Čínské čtvrti se proto uzavíraly do sebe, vydány na pospas vůli předáků tongů, jejichž slovo zde bylo zákonem, spravovány svými vlastními zákony.

Této izolaci přispívala i okolní bílá společnost. V jejím vztahu k Asiatům se mísil nezáměr s nepřátelstvím, obavy z konkurence levné pracovní síly kuliů s rasovými předsudky.

V každodenní praxi se Číňané a bílí navzájem vyhýbali. Jak napsal oblíbený politický komentátor té doby James Bryce, setkávali se "tak málo ...jako olej s vodou. I v Americe 19. století se však jako mnohokrát předtím i potom potvrdila skutečnost, že drogy snadno překonávají etnické, kulturní či sociální hranice. Spojovacím článkem, který vybudoval most mezi bílou a žlutou Amerikou se stalo podsvětí. Hráči, podvodníci, prostitutky a ostatní zločinci z bujícího polosvěta na předměstích amerických metropolí trpěli menšími skrupulemi, nežli jejich "řádní" spoluobčané. Drogy se pro ně staly vítaným požitkem. Prvním bělochem v Americe, který kouřil opium údajně jistý Clendenyn. Do světa drogových vizí vstoupil roku 1868 v Kalifornii. V osmdesátých letech minulého století byla již opiová doupata k nalezení prakticky ve všech větších amerických městech. "Nyní jenom chudá města nemají čínskou prádelnu", poznamenává bílý kuřák opia v roce 1883, "a téměř všechny tyto prádelny mají své "vyložení" (dýmku a ostatní kuřácké potřeby). Dostanete zde první lístek (doporučující dopis psaný čínsky) a jste objednan na celou cestu. Říkám vám, je to skvělý systém pro přátele, kteří chtějí cestovat". Dostupnost drogy byla důležitou věcí, protože mnoho pravidelných kuřáků opia, zejména hráči a prostitutky praktikovali kočovný styl života. Díky těmto faktorům - solidaritě kuřáků, bezpečnosti a dostupnosti drog - nebylo nijak překvapující, že se opiové brlohy staly v podsvětí v průběhu 70. let minulého století značně populární.

Explozivnímu nárůstu užívání drog v USA v letech 1865 až 1895 rovněž nepochybně přispěla válka Severu proti Jihu. Třebaže injekční aplikace morfinu, jako analgetika, byla již v té době známá, v polních nemocnicích zatím přílišné uplatnění nenalezla. Naopak opiové tabletky ordinovali hojně zraněným lékaři armád Unie i Konfederace. Pouze na straně Unie bylo k tomuto účelu vydáno téměř 10 miliónů tabletek opia a více jak 2,841,00 uncí opiového prášku a tinktur. Vojáci, léčící se ze zranění v poli byli rutinně omamováni opiem, stejně jako jejich kolegové, trpící průjmy či malárií. Vydávání opiových přípravků bylo přitom značně živelné. Jeden z jižanských lékařů, William H. Taylor, se každého svého pacienta vždy zeptal, zda netrpí zácpou. Jestliže dostal zápornou odpověď, naordinoval mu automaticky čípek opia. Naproti tomu chirurg Unie major Mathan Mayer se proslavil tím, že prováděl vyšetření zraněných přímo z koňského hřbetu. Jestliže došel k závěru, že zraněný voják potřebuje morfin, oddělil "přesnou dávku" přímo z lahvičky na svoji ruku a voják mu ji musel slízet z dlaně. Při vážnějších zraněních a onemocněních tak bylo poměrně snadné si získat na opiátech závislost. I když si zraněný tuto závislost nevypěstoval, byl už seznámen s účinkem drog a v dekadentních letech následujících po skončení konfliktu snáze propadl jejich kouzlu.

Francie

Veřejné mínění ve Francii vzbouřila především tzv. Ullumova aféra. Tento námořní důstojník oblíbený u svých nadřízených propadl užívání opia, když pobýval se svojí eskadrou na Dálném Východě. Nákladný zlovyk Ulluma záhy zruinoval. Finanční obtíže ho nakonec přivedly ke zradě. Aby získal další peníze, zmocnil se morálně degradovaný důstojník přísně tajného kódu francouzského námořnictva se záměrem prodat ho odvěkým konkurentům Francie - Prusům. Ještě předtím, než stačil svůj záměr uskutečnit, byl však v Toulonu zadržen.

Afghánistán

Až na 2800 tun odhadují experti OSN množství opia, které bude získáno v roce 1997 z makových plantáží v Afghánistánu. Ve srovnání s rokem 1996 to představuje zvýšení o 500 tun. Z tohoto množství opia lze vyrobit polovinu celosvětové výroby heroinu. Podle zprávy OSN již zaujal Afghánistán první místo ve výrobě opia ve světě a dosavadní největší výrobce

Barma poklesla na druhé místo. Specialisté OSN, kteří jsou autory zprávy, navštívili 18 z 22 afghánských provincií kontrolovaných hnutím Taliban, ve kterých se nachází 96 % z celkové rozlohy afghánských polí opiového máku. Podle výkonného ředitele programu OSN P. Arlacchiho znamená vyšší výnosnost afghánských makových polí prudké zvýšení dodávek heroinu do Evropy za relativně nízké ceny. Podle některých odhadů až 80 % heroinu vyrobeného v Afghánistánu zkonsumují evropští narkomané. Představitel vládní agentury USA pro boj s pašováním drog vyjádřil souhlas s hodnocením OSN a uvedl, že také USA mají poznatky o prudkém zvýšení výroby opia v Afghánistánu.

Nejvíce frekventovaná trasa afghánského narkobyznysu do Evropy vede přes stredoasijské republiky SNS a Rusko. Nebezpečí nárůstu množství pašovaného opia se zvyšuje prodlužováním afghánské války. Přes hranice přecházejí uprchlíci, jejichž jediným majetkem pomáhajícím jim přežít je vak s opiem. Mnohem závažnější je však podezření, že Taliban fakticky sází na opiový mák jako na základ ekonomického rozvoje státu. Autoři zprávy OSN citují oficiální představitele Talibanu, kteří tvrdí, že nejsou schopni zakázat rolníkům pěstování máku, pokud neexistuje jiná alternativní kultura se srovnatelným finančním výnosem.

Chemická charakteristika

Chemické rozbory opia byly zahájeny v 19. století a roku 1804 izoloval Armand Séquin hlavní účinnou látku a pojmenoval ji morfin - po řeckém bohu Morfeovi, bohu snění. O rok později izoloval morfin také Friedrich Wilhelm Serturmer, kvalifikovaný lékárník, který narkotické vlastnosti ověřoval na psovi.

Fridrich W. SERTURNER

Chemickou strukturu morfinu jako první objevili roku 1923 John Gulland a Robert Robinson, chemicky se však podařilo látku syntetizovat až roku 1952 Gatesem a Tschudim.

V opiu byla postupně objevena řada dalších alkaloidů, kterých je v současné době známo již kolem šedesáti. Z praktického hlediska jsou kromě morfinu nejdůležitější narkotiny, papaverin, kodein a thebain. Obsah jednotlivých alkaloidů závisí do značné míry na genetickém založení a podmínkách prostředí, kde jsou rozhodujícími faktory půdní a

klimatické podmínky. S ohledem na tyto skutečnosti se obsah nejdůležitějších alkaloidů v surovém opiu pohybuje v hodnotách uvedených v tabulce.

OBSAH NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH ALKALOIDŮ V SUROVÉM OPIU	
látka	její obsah v surovém opiu (%)
morfin	2,7 - 20,0
narkotin	6,0 - 10,0
papaverin	0,8 - 1,0
kodein	0,3 - 4,04
thebain	0,1 - 0,60

Morfin, který je hlavním alkaloidem opia, tvoří jehličkové krystaly hořké chuti a zásadité reakce.

Rentgenová krystalografická studie byla dokončena až roku 1968, 164 roky poté, co byla látka poprvé izolována. V průběhu let vytvořily farmaceutické firmy řadu strukturních analogů morfinu ve snaze o vytvoření silného analgetika, které není návykové jako morfin nebo heroin.

Legální produkce opia pro léčebné účely je povolena jen v málo zemích a pouze Indie má povolení k jeho exportu. Ve Francii a Austrálii, zemích s malou produkcí legálního opia, se vědci snaží pomocí moderní technologie zvýšit obsah morfia v rostlinách. V Dánsku zase vhodným křížením získali opiový mák, který neobsahuje skoro žádné morfium, pro narkomany je tedy bezcenný, má však vysoký obsah kodeinu.

LITERATURA:

Mann John - *Jedy, drogy, léky*, Academia 1996

Segodnja, 13.9.1997

HISTORIZUJÍCÍ ÚVAHA A POHLED NA DROGOVOU ZÁVISLOST V ČESKÉ REPUBLICE ČÁST I.

MUDr. René GRUMLÍK, CSc.

Historia mater sapientiae est. Jistě moudrým bývá sáhnutí do minulých časů, chceme-li popisovat jev současný a v popisech se nemýlit, chceme-li navíc nahlédnout s vizemi do dalšího jeho možného vývoje. Porovnávání nám přináší představy o dynamice jevu.

Hodně se mluví a píše o rozmachu zájmu o drogy a o nových fenomenech na drogové scéně v naší zemi v době otevírání se kloudnému světu. Povězené i sdělené mnohdy vzbuzuje hrůzu a není divu. Na demokratizující se společnost se už za pár uplynulých let navázalo mnoho z areálu zločinu, co není lichotivé a co si nikdo nepřeje. Podívejme se jen na statistické údaje o vraždách s jejich neobyčejným vzrůstem v počtu a změnách v charakteristice a motivaci. Jistě. Na drogovou scénu vstoupily tvrdé drogy, etabluje se organizovaný dealerský svět s rafinovanostmi v cenové politice, vzrostla obeznamenost s drogami hlavně u mladistvých a také už i u dětí, splněny byly podmínky pro snadnou dostupnost drogy. Je však naše společnost skutečně ohrožena ve velkém? Ze statistických dat o zájmu mladých o drogy by mohla jít hrůza. O romském etniku se mluví už o závislosti na heroinu u mladistvých v mnoha desítkách procent. Nezdá se však, že by klinická pracoviště, byla by to psychiatrická lůžková zařízení, zaznamenávala současně a s malým opožděním z dozrání mladistvého do věku dospělosti odpovídající nárůst nemocných drogovou závislostí s potřebou urgentní pomoci. Nabízejí se tedy optimističtější představy, že v době uvolněnosti všeho a tedy i morálních instancí může u mladých jít o experimentování s drogami pod společenskými tlaky z prostředí, v němž se pohybují, o životní epizodu na cestě emancipace z dětských střevíčků. Je jisté, že na takové cestě může dojít k havárii v podobě předávkování, snad i se smrtí. Snad je ještě brzy na činění závěrů, je-li naše společnost ohrožena drogami. Ve správné době je však nasazena jedna z metod epidemiologie, zvaná surveillance, ohlídkování. Jednoduše řečeno, je to vše, co je obsahem činnosti Národní protidrogové centrály.

Otevřeli jsme otázku, nakolik proudění drog tvrdých i méně tvrdých po území našeho státu může znamenat začátek celospolečenského problému. Podívejme se na problém očima čtenáře medicínské literatury, badatele v chorobopisném archivu velké psychiatrické léčebny ve Slezsku a konečně klinika psychiatra, zabývajícího se problematikou drog v šedesátých až osmdesátých letech tohoto století.

Druhá polovina minulého století je dobou vzniku psychiatrických ústavů na území Čech, Moravy a Slezska. Současně je to doba setkání tří důležitých subjektů pro vznik klinicky pojmenované choroby, **morfinismu**. Byl znám od roku 1816 německým lékárníkem Serturnerem objevený syntetický morfin, byla vynalezena Pravazem v roce 1864 injekční stříkačka k podkožní aplikaci medikamentu, objevili se potřební tišit bolesti, vojáci z rakousko pruské v roce 1866 a francouzsko pruské války po dalších pěti letech.

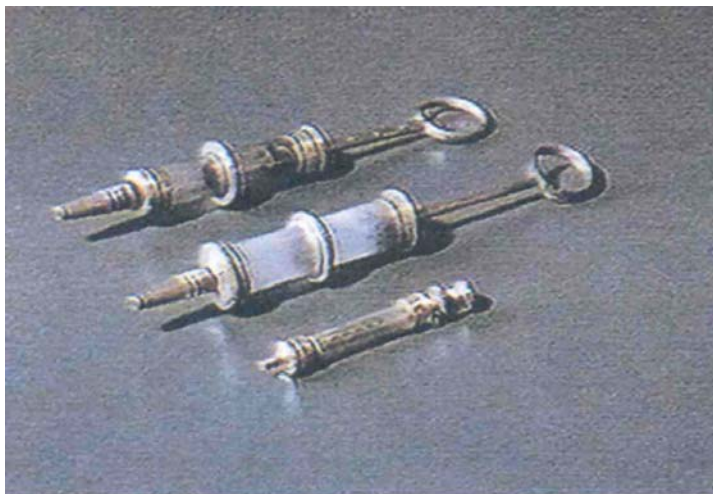

Protože za takových podmínek onemocněli morfinismem převážně vojáci, byla tato choroba nazvaná vojenskou nemocí. Protože byla nápadná příznaky duševních poruch, byla léčba svěřována psychiatrům. Zůstalo tomu tak do dnešní doby.

Je tedy možné říct, že morfinismus jako ohraničená choroba byl popsán a že pro takovou chorobu byla koncipována léčba s dlouhotrvajícím dilematem. To spočívalo v úvahách, mluvíme-li řečí monografií doby na konci minulého století, zda podle paroly o cestou indicatio cassalis jednorázovým odnětí drogy nebo metodou pozvolného odnímání. Přednost byla dávana individuálnímu přístupu s ohledem na míry závislosti. V kterési učebnici se léčba morfinistů přirovnává k tanci mezi vejci.

Morfinismus měl ve svém vývoji znaky epidemiologicky hodnotitelného šíření. Evropa se dostala na delší dobu do klidu bez válek a zájem o morfin se rozšířil do polopodsvětí a mezi „lepší lidí“. V odborné literatuře se píše o zlaté mládeži, hazardních hráčích, dámách z polosvěta, hejscích, o lidech potřebných nudu všedního dne zaměňovat za falešný pocit světáctví. V české učebnici psychiatrie z roku 1900 (v její speciální části, obecná byla vydána v roce 1895) píše její autor profesor Kuffner o nemocných morfinismem tak, že to jsou „lidé, vytrhávající se s trudných strastí života, těžko odolávající pokušení, vyhledávající osvěžení tělesných a duševních sil ... zrůzovělé percepce (vnímání) zevnějška s tendencemi k snivému kochání se vzletnými, hravými a rozkošnickými tvorbami obraznosti vzbujelé“. V té době měli psychiatři už své zkušenosti s neobyčejně nebezpečně rozvinutým obrazem morfinismu u lékařů. Kuffner o tom: „Morfinismu propadlý lékař je nebezpečným apoštolem morfia pro své pacienty“.

Bylo také žalováno na lékaře jako na původce morfinismu, že jej lehkomyšlně ordinují a svěřují do nespolehlivých rukou. Zřejmě to tehdy bouřilo ve svědomí lékařů, když se o

tomto problému zmiňuje více prací a učebnic. Citujme opět Kuffnerovu učebnici: „V kletbu zvrhá se dobro. První lékaři, kteří užili blahodárného účinku morfia na zmírnění bolesti, jistě nemohli tušit, že by tentýž prostředek mohl se někomu stát pramenem děsné choroby. Teprve zpohodlnělost aplikace vstříkem podkožním a lehkovážné svěření Pravazova nástrojku do rukou pacienta měly v zápětí chronickou otravu a morfinomanií.“

VYUŽITÍ ARTETERAPIE V RÁMCI KOMPLEXNÍ TOXIKOMANICKÉ LÉČBY

Mgr. Martin PRUŽINEC, PL Opava

V kontextu komplexní toxikomanické léčby se arteterapie jeví být jedním z velmi významných a přínosných terapeutických prostředků.

Arteterapii chápeme jako psychoterapeutický postup, který se opírá o výtvarné projevy klientů ve smyslu hlavního léčebného prostředku. Nejde přitom o dokonalé konečné dílo, ale o tvůrčí proces. Arteterapie bývá součástí etablovaných psychoterapeutických postupů, málokdy bývá užívána samostatně. Může komplexnímu terapeutickému procesu dodat další rozměr a obohacení.

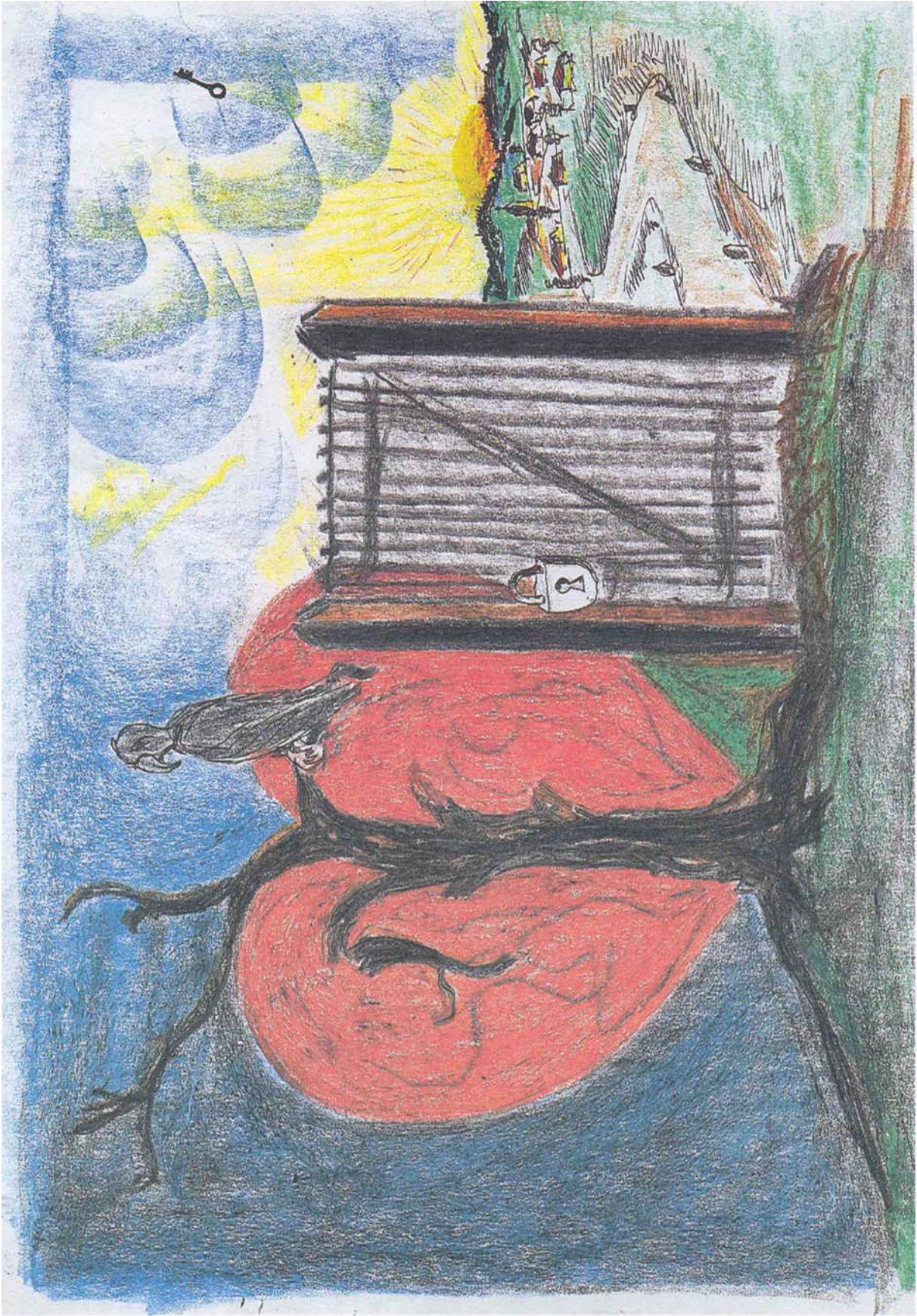
Během výtvarného vyjadřování dochází k manifestaci vědomých i nevědomých tendencí člověka jakoby ve zkratce. Terapeuti podporují a povzbuzují klienty ve spontánním výtvarném projevu, nebo jim předkládají ke zpracování určitá témata (např. Život s drogou a bez drogy, Moje budoucnost, Třináctá komnata, Já a moje okolí, Můj aktuální problém, Svoboda a závislost, Emoce - kterou nejlépe znám, atd.) Značnou roli hraje také volba výtvarných prostředků, pomocí kterých k výtvarnému vyjádření dochází a jejichž cílené užití funguje jako specifický léčebný faktor (např. práce s akvarelem, tuší, temperovými barvami, pastelem, olejem, práce s hlinou, atd.)

Výklad významu produkce terapeuti ponechávají v co největší míře na autorech samotných a neexistují zde žádná předem daná pevná pravidla pro interpretaci výtvorů.. Arteterapeut klientovi asistuje při jeho sebe vyjadřování a jeho přístup by měl být nezaujatý a vždy individuální.

V ateliéru se s klienty pracuje individuálně i ve skupinách. V rámci skupinové arteterapie se výtvarně zpracovávají témata volená tak, aby korespondovala s komplexním terapeutickým procesem, kterým daná skupina klientů prochází.

Individuální arteterapie akceptuje spíše samotný výtvarný proces, zaměřuje se hluboce na individuální problematiku klienta a nabízí mu možnost volit a hlouběji ovládnout různé výtvarné techniky. Dává klientovi nenahraditelnou zkušenost v procesu tvorby, má charakter komunikativní a sublimační. Také esteticko výtvarný efekt nebývá zanedbatelný. Přestože výtvarná kvalita této tvorby nestojí v popředí terapeutického zájmu, estetická hodnota artefaktů klientů bývá někdy značná, často stoupající během arteterapeutického procesu.

Ukázka obrázku namalovaných v rámci arteterapie :

HISTORICKÉ POČÁTKY PÉČE O MRAVNĚ NARUŠENOU MLÁDEŽ

František MORKES, Pedagogické muzeum J.A.Komenského

Historické počátky institucionální péče o mravně pokleslou mládež, jak se v dobové terminologii říkalo, sahají do osmdesátých let minulého století. Již v říjnu 1880 projednávala pražská obecní rada dva značně pozoruhodné návrhy. Jednak aby z peněz povolených na oslavu sňatku korunního prince Rudolfa byl pro trvalou památku zřízen ústav pro opuštěné a zpustlé dívky, jednak aby na místo zamýšleného postavení nové sochy sv. Václava na Václavském náměstí byl z dobrovolných finančních sbírek založen svatováclavský ústav, sloužící k výchově opuštěných a zpustlých hochů.

Ani jeden z těchto návrhů však pražská obecní rada neschválila. S dalším návrhem proto vystoupil tehdy velmi známý Vojtěch Náprstek, který v prosinci téhož roku navrhl, aby pražská obec sama zřídila výchovný ústav pro zpustlou mládež. Tento návrh byl, po doporučení školních, policejních a soudních úřadů a po posouzení statistických údajů o počtech takovéto mládeže, přijat. Ačkoli vyžádání příslušných dobrozdání a posudků realizaci návrhu časově zpozdilo, na druhé straně umožnilo pečlivou přípravu realizace.

Ústav měl být zřízen pouze pro 20 chovanců a bylo rozhodnuto o jeho umístění v libeňském zámečku. (Tady je na místě připomenout, že se nejedná o rokokový zámeček, který je dodnes znám pod označením „Vychovatelna“ a který jako dnešní součásti nemocničního komplexu Bulovka je prakticky přímo nad zatačkou, v níž byl v roce 1940 spáchán atentát na Heydricha. Do tohoto objektu byl ústav přemístěn až v roce 1903 a odtud i jeho označení. Pokud se hovoří v souvislosti se vznikem první vychovatelny o libeňském zámečku, jde o zámeček v dolní Libni, v němž byl v roce 1608 uzavřen tzv. libeňský mír mezi Rudolfem II. a Matyášem a známý tehdy spíše jako letní sídlo pražských primátorů.) Správcem ústavu pak byl jednomyslně vybrán Leopold Pek, učitel měšťanské školy na Starém Městě, který projevoval o působení na mládež značný zájem.

Nepostrádá zajímavosti, že dříve, než byl samotný ústav zřízen, tak byl jeho správce pražskou městskou radou vyslán na tříměsíční cestu do zahraničí, aby se seznámil s obdobnými ústavami (cesta vedla přes Moravu a Slezsko do Braniborska, Hamburku, Hannoverska a Saska.)

Ústav byl oficiálně otevřen 1. září 1883, kdy byli přijati první dva chovanci. V průběhu roku pak počet stoupl na šest, o rok později již vykazoval ústav chovanců 14 a v roce 1885, kdy měl ústav 24 chovanců, musel již být rozšířen o další potřebné prostory. Koncem roku 1889 bylo v ústavu chovanců 41. V dalších letech se pohyboval počet chovanců již mezi 50 - 60. Tady je zapotřebí zdůraznit, že do ústavu přicházeli pouze chovanci bydlištěm příslušní do Prahy (Praha v té době měla pouhých sedm samostatných čtvrtí a ani Libeň, v níž byla pražská vychovatelna umístěna, součástí Prahy nebyla.

Do vychovatelny byli přijímáni chovanci ve věku 7 - 18 let, o přijetí bylo zapotřebí žádat městskou radu. Žadatel měl v žádosti uvést nejen všechny mravní vady dítěte, ale výslovně měl také uvést i to, k jaké výši poplatků se zavazuje. Plný poplatek za veškeré zaopatření na jeden rok (splatný ve čtvrtletních splátkách) byl 240 zlatých. Tento poplatek se nemajetným snižoval, chudým pak zcela promíjel. Chovance však bylo možno přijímat i bez písemné žádosti, pokud mělo jít o rychlé, bezodkladné přijetí (za tyto chovance se však platilo 30 zlatých měsíčně.)

Pozoruhodným ustanovením bylo, že na přání žadatele se mohlo zatajit jak jeho jméno a stav, tak i jméno chovance. Tato jména pak znali pouze starosta, předseda kuratoria a správce vychovatelny.

V ústavu byla zřízena jednotřídní obecná škola, zprvu soukromá, později již s právem veřejnosti. Výuka probíhala pouze dopoledne od půl osmé do dvanácti hodin podle stanoveného rozvrhu. Pro starší chovance byla v ústavu zřízena pokračovací škola a chovanci se v ústavu učili i řemeslům (krejčí, obuvník, truhlář.) Pokud si rodiče přáli, aby se jejich dítěti dostávalo ve vychovatelně zvláštního vyučování, mohli si takové vyučování připlatit, ovšem zvláštní strava pro dítěka z bohatých rodin nebyla povolena.

O přijetí do vychovatelny mohli žádat rodiče, poručníci případně školní, obecní, policejní nebo soudní úřad. Stanovy ústavu pak jasně určily denní řád (vstávalo se v 5 hodin, do ložnic se odcházelo po modlitbě, která byla v 21 hodin), povinnosti chovanců, jejich zabezpečení oděvem, stravování apod.

Chovanci byli rozděleni do tří oddělení. Ti, kteří se delší dobu chovali bezúhonně, byli zařazeni do tzv. vyššího oddělení. Nováčkové a ti, kteří se nechovali alespoň měsíc tak, aby na jejich list nebyla zapsána poznámka, tvořili nižší oddělení. Ti, kteří z ústavu utekli, dopustili se krádeže či jiného hrubého provinění, byli zařazováni do oddělení trestního.

Chovanci vyššího oddělení měli v ústavu větší osobní svobodu. Mohli být posíláni nejen do obce, ale i do samotné Prahy, směli si o svátcích vyžádati den volna na návštěvu rodičů, neměli být nikdy tělesně trestáni. Tady je ovšem zapotřebí se zmínit, že stanovy ústavu výslovně nařizovaly, aby „Napomínání, kárání a trestů budiž užíváno co nejméně a co nejmírněji a jen v případech nejnnutnějších budiž užíváno trestů tělesných“.

Naproti tomu chovanci trestního oddělení byli co nejméně omezováni: byli vyloučeni ze společných vycházek a zábav, ve všech věcech byli stavěni do pozadí a aby byli stále upamatováni na své poklesky, byli označeni žlutou výložkou na oděvu.

Poměrně zajímavá je statistika chovanců, kteří libeňskou vychovatelnu prošli od jejího založení v roce 1883 do konce roku 1897. Do ústavu bylo v této době přijato celkem 208 chovanců, důvody jejich přijetí pak byly následující:

- tuláctví 36
- náklonnost ku krádeži 34
- obě tyto vady sdružené 37
- povšechná mravní skleslost značná 55
- povšechná mravní skleslost mírná 36
- žhářství 1
- z důvodu opuštěnosti 9

O počtech přijatých chovanců podle věku informuje následující tabulka:

věk	8 let	9 let	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let	17 let	18 let
počet	2	5	19	36	41	44	18	27	9	4	3

Podle rodinných poměrů bylo přijato do ústavu 25 sirotků a 115 chovanců z neúplných rodin, přičemž 40 z nich bylo nemanželského původu. Podle povolání rodičů byli chovanci nejvíce z rodin dělníků (73 chovanců) a samostatných řemeslníků (23 chovanců). V 51 případech statistika uvádí, že se jednalo o chovance z rodin „neurčitěho povolání“.

V uvedené době bylo také celkem 153 chovanců z ústavu propuštěno. Vzhledem k tomu, že správa ústavu se snažila sledovat jejich další osud, můžeme dnes konstatovat, že 123 chovanců bylo považováno za polepšené, zatímco nepolepšených bylo údajně 17 (z nich

bylo 11 z vychovatelny vyloučeno). U 11 chovanců se správě ústavu nepodařilo zjistit žádné další údaje.

Vedle pražské vychovatelny v libeňském zámečku byla v roce 1886 otevřena i okresní vychovatelna na Královských Vinohradech, které tehdy byly samostatnou obcí a pražským předměstím. Její vznik byl poznamenán poměrně dlouhými přípravami. Usnesení o jejím založení přijalo okresní zastupitelstvo Královských Vinohrad již 10.července 1883, kdy byla zřízena i zvláštní komise, která měla vypracovat zásady činnosti ústavu. Zemská školní rada povolila vznik 29.listopadu 1884, zahájení činnosti se předpokládalo k 1.srpnu 1885. Nebyly ale uspokojivě vyřešeny některé personální otázky, takže skutečné zahájení činnosti je možno datovat až k 29.březnu 1886. I když byla vychovatelna založena pro mládež bydlištěm příslušnou do Královských Vinohrad, záhy do ní byli přijímáni i chovanci náležející do jiných okresů. Proto již na rok 1887 dostala vychovatelna na základě rozhodnutí zemského sněmu subvenci 2000 zlatých.

Vinohradská vychovatelna, obdobně jako libeňská, měla pečovat o zdravý tělesný rozvoj chovanců, usilovat o jejich náboženské a mravní vzdělání, poskytovat jim přiměřené školní vzdělání a přidržovat je k užitečné práci v zahradě, dílně a v domácnosti. Vychovatelna tak měla napravovat vady, s nimiž děti do ní přicházely. Ty byly charakterizovány jako náklonnost k potulnému životu, nejasný pojem mezi vlastním a cizím, lenost duševní i tělesná, vymykání se z autority rodičů nebo pěstounů, trvalé vyhýbání se škole. Do roku 1897 bylo do vychovatelny přijato celkem 62 chovanců, v průběhu předchozích let jich bylo již 39 propuštěno. Dobová literatura přitom jasně konstatovala, že jednou z nejtěžších a nejnevěděnějších povinností ústavu byla péče o již propuštěné chovance, kterým měl ústav pomáhat při cestě do normálního života. Problém byl spatřován v tom, že chovanci po propuštění přešli ze spořádaného světa do poměrů, v nichž místo pravdy vládne lež, místo modlitby kletba a lání.

Z dalších pražských předměstských čtvrtí došlo ještě na Smíchově v roce 1898, oficiálně na oslavu panovníkova jubilea, k založení „královského fondu ku zřízení okresní vychovatelny pro zpustlou, zanedbanou a opuštěnou mládež“.

Významným dalším počinem, který ovlivnil péči o mravně zanedbanou mládež, bylo to, že v roce 1890 věnovali manželé Alois a Louisa Olivovi dva výnosné pražské domy v ceně více než půl milionu zlatých pražské obci s tím, aby z výtěžku byl udržován velký výchovný ústav pro mládež mravně zanedbanou a opuštěnou. Pražská obec pak, a využitím štědrého daru, zřídila takový ústav určený pro 80 dívek a 40 chlapců v Říčanech. Od roku 1896 byl správcem říčanského ústavu, nazývaného Vychovatelna Olivových v Říčanech, dosavadní ředitel a zakladatel libeňské vychovatelny, Leopold Pek.

Legislativně byla otázka výchovných ústavů pro mládež ošetřena říšským zákonem v roce 1885, kdy bylo stanoveno, že péče o zřízení ústavů polepšovacích přísluší zemi a zemským zákonodárstvím, že se mají upravit poměry nákladů mezi zemí, okresem a obcí. Ve smyslu tohoto zákona byly pak zřízeny dvě zemské „polepšovny“ pro chlapce v Opatovicích u Pardubic a pro dívky v Kostomlatech u Litoměřic. Tyto ústavy však měly spíše charakter trestní či policejní nežli výchovný.

Na Moravě a obdobně i ve Slezsku byl obdobný ústav založen v roce 1888 na oslavu 40.výročí setrvávání císaře na trůně.

Velkou pozornost věnoval problémům výchovy mravně narušené mládeže i sjezd českého učitelstva, který se konal 7.8.1894 v Příbrami. Ten konstatoval, že stále vzrůstá počet mladistvých tuláků a zločinců a že je proto zapotřebí vyvinout úsilí ve prospěch mládeže opuštěné, zanedbané a zločinné. Zásadně se proto vyslovil pro vybudování potřebného počtu ústavů, které by byly veškerým svým zařízením na výši doby. Zdůraznil přitom, že zakládání těchto ústavů musí být řízeno nikoliv nahodilými okolnostmi, ale jednotným plánem a že má

být koordinováno se soukromou dobročinností. Mimořádný význam přitom sjezd připisoval veřejnému tisku, o němž konstatoval, že si může získat veliké zásluhy „buzením zájmu povolanců a šířením pravého porozumění v nejširších vrstvách obecnosti“.

Na závěr svého příspěvku o historických počátcích oficiální institucionální péče o mravně narušenou mládež bych se chtěl zmínit ještě o jedné, prakticky neznámé věci.

Totíž o tom, že otázka drog a drogového nebezpečí pro mládež není až tak jednoznačně pouze záležitostí naší současnosti.. Svědčí o tom ministerský výnos ze dne 7.srpna 1924 o užívání narkotických jedů a jejich rozšiřování, který byl adresován vysokým školám. Jeho text si dovoluji v úplnosti citovat:

„Nebezpečí nezřízeného požívání narkotických prostředků, které zavlečeno do republiky Československé z Berlína tanečnicemi a cizozemskými studenty též mezi naše studentstvo, hrozí zničením celého mladého studentského dorostu a nesmí býti tudíž v zájmu budoucnosti našeho národa nikterak podceňováno. Mladí lidé, kteří se oddávají požívání narkotických prostředků, zničí nejen svou tělesnou konstrukci, ale stanou se nenormálními a nemohou nikdy po delším požívání jedů býti užitečnými členy lidské společnosti. Narkotické prostředky tyto, hlavně kokain, morfin a jiné jedy, vyráběny jsou v Německu továrně a rozšiřovány jsou obratně vedenou propagační činností mezi mladou generací a studentstvem za účelem zvýšení konsumu, výroby a výtěžku těchto továren.

Je proto pochopitelné, že podloudný obchod narkotickými prostředky jest všude stíhán velmi přísně.

Z těchto důvodů žádá MŠO, aby veškeré posluchačstvo bylo vyhláškou důrazně varováno před užíváním narkotických jedů i před jejich rozšiřováním. Též jest upozorniti všechny zaměstnance vysoké školy, obzvláště zřizence, aby ihned podávali zprávu děkanství neb rektorátu v případě, že by postřehli u studentů aneb vůbec na akademické půdě, případně i jinde příznaky podloudného obchodu s narkotickými prostředky u studentstva. Rektorát resp. Děkanství nechť pak zakročí, neb s urychlením uvědomí policii“.

Pohled do zahraničí

Miloš Vaněček, Národní protidrogová centrála

Rusko

1) Problém zneužívání drog již existuje v Moskvě poměrně dlouhou dobu. Od okamžiku, kdy bylo možno přicestovat do Ruska bez přísné kontroly ze strany orgánů činných v trestním řízení, začala řada skupin, a to již existujících s dlouhou zločineckou tradicí i nově živelně vznikajících, bojovat o drogový moskevský trh, který se vyznačuje ohromným potenciálem poptávky. Z Ukrajiny přijížděli kurýři s pytlíky makové slámy, ze Střední Asie celé mafiózní klany reprezentující zájmy tádžických a afghánských opiových králů, z Evropy nejružnější cestovatelé s ecstasy a LSD. Rovněž moskevští bandité se aktivně zapojili do organizace obchodování s drogami. Tento vývoj nebyl pro kriminalisty, zaměřené na boj proti zneužívání drog, příliš překvapivý a bylo jej možno poměrně snadno prognózovat na základě analýzy sociální a politické situace v hlavním městě Ruské federace.

Moskevská expanze afrických drogových dealerů začala v okolí univerzity Družby národů P. Lumumby, kde bylo dislokováno několik ubytoven zahraničních studentů. O původu nigerijské narkomafie existuje několik verzí. Podle jedné z nich základy nigerijského obchodování s drogami spadají do začátku 80. let. Tehdy skupina důstojníků nigerijského válečného námořnictva absolvovala školení v Indii. Podnikaví námořníci si chtěli trochu přivydělat prodejem heroinu, který odesílali svým známým v Evropě a USA. S cílem rozšířit toto podnikání začali důstojníci postupně verbovat jako pomocníky své krajany, kteří studovali na jiných indických vysokých školách. Studenti zjistili, že pašování drog může vynášet obrovské zisky a začali realizovat obdobné operace samostatně. Díky nedostatečné kontrole na indických a nigerijských hranicích bez problémů převáželi heroin do Nigérie a hledali metody pašování drogy do dalších států.

Během několika let se toto podnikání stalo v Nigérii tak populární, že se do něho zapojili i nejvyšší armádní důstojníci. Někteří z nich dokonce nutili k pašování drog do Evropy a USA své manželky a pomocnice v domácnosti. Od poloviny 80. let, v době politických a ekonomických změn v Nigérii, se pašování drog a jeho servisní zabezpečení (padělání dokumentů, korupce diplomatů atd.) stalo důležitým zdrojem příjmů místního obyvatelstva a způsobem, jak přežít. V důsledku tohoto vývoje desetitisíce Nigerijců a s nimi spolupracující obyvatelé sousedních afrických států vytvořili po celém světě obrovskou síť pro pašování a distribuci drog.

Je třeba uvést, že pojem "nigerijská narkomafie" v současnosti popisuje pouze fakt obchodování s drogami, které provádějí osoby černé pleti. Ve skutečnosti však mafie s odpovídající hierarchickou strukturou a dalšími obvyklými atributy u Afričanů neexistuje. Jde o stovky nevelkých samostatně fungujících skupinek, spojených na rodinném nebo kmenovém principu. Přitom část z nich může pracovat i pod patronací tradičních narkokartelů. Navzájem se nigerijské skupiny chovají velmi opatrně z důvodů často zcela oprávněné nedůvěry. Podle jejich přesvědčení si totiž každý sám pro sebe vydělává peníze a oklamat kolegu z jiné rodiny nebo kmene není nic špatného. Členové skupin, působících na stejném teritoriu, se však obvykle dobře znají a často mezi sebou uzavírají partnerské dohody.

Z hlediska vnitřní organizace jsou skupiny nigerijských obchodníků s drogami velmi volné. Úspěšní a podnikaví narkokurýři, kteří shromáždí vyšší částku peněz, často opouštějí své bývalé bossy a sami organizují pašerácké kanály a verbují vlastní kurýry. Ještě vyšší míru volnosti představují profesionální verbíři narkokurýřů, kteří tvoří samostatnou vrstvu v nigerijské narkomafii. Mnozí z nich působí zcela autonomně, individuálně verbují kurýry a dodávají drogy najednou i několika skupinám. Někteří z nich dokonce organizují originální kurzy pro přípravu narkokurýřů, kde se nováčci učí abecedu pašování: jak nevyvolat pozornost při překonávání pohraniční a celní kontroly, jak nejlépe ukrýt drogy, jak se chovat v případě zatčení atd.

V kriminálním světě zaujímají Nigerijci v Moskvě zvláštní postavení. Z jedné strany jsou nigerijské drogové skupiny dosti oddělené a uzavřené. Z druhé strany jsou však Nigerijci již dostatečně pevně v Moskvě usídleni a mají společné zájmy s místními zločinci. Je zřejmé, že Afričané vyvolali u ruských banditů dojem profesionálů. Podle poznatků kriminalistů se ochránci Afričanů stala zločinecká uskupení - solncevské a orechovské. Je známo, že obě moskevské mafie se nepokoušejí vměšovat se do distribuce drog, ale spokojují se pouze s podílem na ziscích a chrání Afričany od útoků konkurence.

Metody nigerijských obchodníků s drogami jsou z hlediska konspirace a bezpečnosti velmi jednoduché, ale současně vysoce efektivní. Obvykle jsou využívány pronajaté byty. Nigerijci najímají najednou několik bytů, v jednom sami žijí, ve druhém provádějí obchodní jednání, v třetím ukrývají drogy. Další pronajaté byty jsou připraveny jako záloha v případě odhalení sledování, možných konfliktů s bandity atd.

Do Ruska přijíždějí Nigerijci obvykle legálně - jako studenti, turisté nebo tranzitní pasažéři. Pravé doklady Afričané po přijetí do Ruska většinou ukrývají na spolehlivých místech a jako doklad nejčastěji používají standardní potvrzení vydané údajně velvyslanectvími jejich zemí o tom, že majitel tohoto potvrzení ztratil cestovní pas a čeká na vydání dokumentů, které mu umožní návrat do vlasti. V drtivé většině jsou tato potvrzení Afričanů velmi primitivním padělkem. Kromě toho jsou velmi znečištěná a opotřebovaná, takže se ani nemohou nazývat dokumentem. Tato taktika je však jednou z hlavních zásad činnosti nigerijských narkodealerů. V nedávné době kriminalisté zadrželi při prodeji heroínu mladého Afričana, u kterého byl nalezen nigerijský pas. Při bližší prověrce bylo zjištěno, že tento doklad je velmi primitivně zhotoveným falzem. Poté, co policisté provedli prohlídku bytu, v kterém zatčený žil, byly nalezeny další tři pasy s jeho fotografií, každý na jiné jméno. Později bylo zjištěno, že v uvedeném bytě žilo ještě přibližně deset dalších Afričanů, všichni s padělanými pasy.

Roli chudých uprchlíků či studentů hrají Afričané pouze při jednáních s policií. V normálním životě si profesionální obchodníci s drogami nic neodřikají. Zařízení jejich bytů je na vysoké úrovni, dealeři mají u sebe vždy mobilní telefon a nelitují peněz na zábavu. Většina dealerů však nevlastní automobil a k pohybu po městě využívá taxi. Jedná se o určitou daň konspiraci a neexistenci osobních dokladů. V poslední době má však mnoho nigerijských dealerů vlastní právníky, kteří jsou připraveni kdykoli se dostavit a zastupovat svého klienta v případě zatčení. Přitom se nejedná o chudé studenty právnické fakulty, ale o vysoce kvalitní a velmi drahé advokáty.

Nejspolehlivější z hlediska konspirace nigerijských drogových skupin jsou způsoby udržování spojení a vzájemná jednání. Přitom jde o geniálně jednoduchou záležitost, neboť veškeré rozhovory probíhají v rodném jazyce resp. jazycích. Jen v samotné Nigérii existuje 400 nářečí. V důsledku toho si často nerozumí ani Afričané ze sousedních vesnic. Za této situace nelze prostě najít tlumočníky.

V nápaditosti při prodeji a pašování drog nemají Nigerijci sobě rovných. Nejdříve drogy pašovali nejprimitivnějšími způsoby - přímými lety na letiště Šeremetjevo. Drogy byly přivázány k tělu nebo ukryty v zavazadlech. Vzhledem k tomu, že celníci začali kurýry úspěšně odhalovat, přešli Nigerijci na složitější způsoby pašování. Nyní kurýr přijíždí do Ruska velmi složitými trasami. Například z Latinské Ameriky přiletí do některé evropské země, odkud odjede vlakem do jakéhokoliv ze států SNS a pak bez problémů přicestuje do Ruska.

Kromě toho dnes Nigerijci jen velmi zřídka fungují jako kurýři drog, neboť je jim na hranicích věnována příliš velká pozornost. Jako kurýry stále častěji používají své známé prostitutky nebo mladé ženy z venkova, které přijíždějí do Moskvy za prací. Tytéž ženy začínají Afričané využívat i při prodeji drog, kdy je posílají s nevelkými zásilkami za klienty.

Při práci s kurýry Nigerijci přísně dodržují pravidla konspirace. Kurýři často do posledního okamžiku nevědí, kam odcestují. Osoby, od kterých převezmou zboží a osoby, kterým zboží předají, kurýři znají pouze podle vymyšlených přezdivek. Členové skupiny v některých případech kurýra doprovázejí, kontrolují situaci a v předstihu upozorňují příjemce zboží.

Profesionální kurýři z řad Afričanů jsou v celém světě známi jako polykači, kteří ukrývají drogy ve svých žaludcích. I když je tento způsob známý policii v celém světě, je stále považován za jeden z nejbezpečnějších. Odhalit pašeráka je možno jen v případě, kdy by byli všichni cestující rentgenováni, což je nerealizovatelné. Polykači, kteří absolvovali speciální výcvik, mohou ve svém těle pašovat až 1,5 kg heroinu nebo kokainu. V roce 1996 bylo na letišti Šeremetjevo odhaleno pět Nigerijců a dva občané Ghany, kteří převáželi v žaludku v průměru po 1 kg kokainu po trase z Bolívie přes guinejské hlavní město Konakry. V posledním období je velmi populární způsob pašování drog v dvojitěm dnu plastických kufrů. Drogy jsou přitom prokládány speciálními materiály a při rentgenování zavazadla nelze zjistit nic podezřelého.

Počet Afričanů obchodujících v současnosti v Moskvě a jejím okolí s drogami nikdo přesně nezná. Pracovníci policie a celní služby během uplynulého 1,5 roku zadrželi pro distribuci a držení drog více než 500 osob z černého kontinentu. Jestliže se orgánům činným v trestním řízení podaří odhalit 10 % do této činnosti zapojených zločinců (tento podíl je podle názoru expertů nejvyšší možný v boji s narkobyznysem), jde o poměrně vysoký počet afrických dealerů. S přihlédnutím k neutěšenému stavu ruských bezpečnostních složek, je reálný obraz situace pravděpodobně ještě mnohem horší.

Segodnja z 15.9.1997 název: Bílá smrt z Černého kontinentu

2) V noci na 20. ledna 1996 došlo k mimořádné události v prostoru železniční stanice Kuška na turkmensko-afghánské hranici. Skupina osob ozbrojených samopaly a granátometry pronikla z afghánského teritoria do stanice a shromáždila se u nákladních vagónů, stojících na manipulačních kolejích. Na místo incidentu postupně dorazily jednotky milice a turkmenského KGB. Teroristé při zaujímání obranného postavení zadrželi více než 10 železničářů. Následné vyjednávání protiteroristických jednotek mělo překvapivý průběh. Únosci požadovali za život rukojmích vydání dvou nákladních vagónů, nacházejících se v blízkosti jejich stanoviště. Teroristé byli podle nepotvrzených informací příslušníky hnutí Taliban a požadované vagóny byly vypraveny do Afghánistánu, ale několik dnů předtím byly na hranici zadrženy turkmenskými celníky. Příčinou zadržení byly formální nedostatky v doprovodné dokumentaci. Předpokládalo se, že majitel nákladu v průběhu několika dnů odstraní nedostatky a vagóny bez problémů odjedou do Afghánistánu. Násilná akce Afghánců však donutila orgány činné v trestním řízení věnovat záležitosti zvýšenou pozornost. Vagóny

enormně zajímaví teroristy byly totiž naloženy soudky s anhydridem kyseliny octové. I když světové ceny anhydridu kyseliny octové dosahují asi 1500 USD za tunu, zdála se cena nákladu dvou vagónů příliš nízká na to, aby byla důvodem pro teroristickou akci se zajištěním rukojmích, která mohla vyvolat mezinárodní skandál. Útok teroristů v prostoru Kuška však lze jednoduše vysvětlit tím, že anhydrid kyseliny octové je nezbytný při výrobě heroínu. Světové společenství, které bojuje proti zneužívání drog, považuje za jedno z nejvýznamnějších preventivních opatření zavedení přísné kontroly využití prekurzorů pro výrobu drog. Afghánistán je přitom největším dodavatelem heroínu na světový drogový trh.

Událost skončila tím, že turkmenské orgány umožnily odjezd vagónů přes hranice a teroristé propustili nezraněná rukojmí. Při vyšetřování incidentu bylo podle doprovodných dokumentů zjištěno, že vagóny s anhydridem kyseliny octové byly vypraveny z okolí Moskvy. Proto byla informace o incidentu postoupena Správě pro boj proti nezákonné distribuci narkotik (UNON - Upravlenije po nezakonnomu oborotu narkotikov) Ministerstva vnitra Ruské federace. Operativní pracovníci UNON poměrně rychle zjistili, že inkriminované vagóny vypravila poměrně neznámá firma ELEKTRON, dislokovaná v Moskevské oblasti. Označení "firma" se však později ukázalo jako poněkud přehnané, neboť se jednalo o jedinou pronajatou místnost, ve které úřadovali dva spoludávatelé a sekretářka. Spoludávatelé mimo "ELEKTRONU" vlastnili ještě řadu dalších firem, které také sídlily v uvedené místnosti. Výsledky prověrky činnosti obou obchodníků však příslušníci UNON přímo šokovaly. Všechny jejich firmy prodávaly bez licence desítky tun anhydridu kyseliny octové. V říjnu 1995 obchodníci z ELEKTRONU úspěšně dodali do Afghánistánu 19 t této chemikálie. Následující zásilka 25 t byla předmětem výše uvedeného incidentu na turkmensko-afghánské hranici a v těsné časové posloupnosti směřovalo po železniční trati ještě několik dalších vagónů s anhydridem. Na základě informací UNON se tyto vagóny podařilo zadržet ještě na teritoriu RF. Zajímavým poznatkem však bylo zjištění, že ELEKTRON obchodoval pouze s jedním zahraničním partnerem, s drobným afghánským podnikatelem panem ABDULLEM (jméno v článku je úmyslně změněno). Firmy p. ABDULLA na zpracování kůží však ve všech případech vystupovaly jako kupci anhydridu kyseliny octové. Tato chemikálie však může být při vydělávání kůží používána pouze hypoteticky, neboť výsledný efekt je stejný jako při použití obyčejného octa, který je několikanásobně levnější.

Vyšetřovatelé dále zjistili, že chemikálie byla prodávána afghánským kožešníkům se ztrátou, v ceně 1,5krát nižší než byla výrobní cena. Tato skutečnost však nebránila ELEKTRONU úspěšně rozvíjet svou činnost. Ve skladech společnosti TECHUGLEROD ve městě Elektrougli, které měla firma ELEKTRON pronajaté, příslušníci UNON objevili ještě dalších 74 t anhydridu kyseliny octové, které čekaly na odeslání do Afghánistánu. Dále bylo ve skladech ELEKTRONU objeveno také několik cisteren se stearovou a orthofosforečnou kyselinou. Také tyto chemikálie byly určeny pro p. ABDULLA. Ani teoreticky je nelze použít pro zpracování kůží, ale jsou důležitými surovinami pro výrobu výbušnin. Jakmile se však o činnost vlastníků firmy ELEKTRON a podobných začaly zajímat státní orgány, pan ABDULL bez stopy zmizel. Dalším vyšetřováním bylo zjištěno, že se v RF zdržoval nelegálně.

V návaznosti na vyšetřování činnosti firmy ELEKTRON zahájili pracovníci UNON ve spolupráci s celníky komplexní prověrku všech ruských podniků, jejichž aktivity souvisí s výrobou nebo obchodováním s prekurzory pro výrobu drog. Výsledky byly získány poměrně rychle a ukázalo se, že ve srovnání s nimi je záležitost pana ABDULLA pouze drobnou epizodou. Nelegálním exportem prekurzorů se totiž úspěšně zabývalo velké množství ruských podniků.

Při kontrole saratovského chemického gigantu NEUTRON bylo zjištěno, že jen v roce 1995 a v první polovině roku 1996 bylo do zahraničí bez jakékoliv licence vyvezeno zcela neznámým zájemcům 2119 t anhydridu kyseliny octové v ceně 2,5 mld. RUR. Kromě této látky NEUTRON ve stejném období nelegálně exportoval 1535 t dalších prekurzorů pro výrobu drog. Vyšetřovatelé zjistili, že chemikálie byly zasílány na adresy neznámých firem v SRN, Maďarsku, Velké Británii a Finsku. Všechny pokusy objasnit s pomocí zahraničních kolegů kdo a proč objednával tato velká množství chemikálií z RF skončily zcela neúspěšně. Jeden z obchodních řetězců např. končil u finské obchodní firmy, která byla zaregistrována v rámci velkého chemického koncernu. Finští policisté však zjistili, že uvedená firma již několik let neexistuje. Firma fungovala pouze několik měsíců, uzavřela sérii kontraktů na nákup saratovského anhydridu pro potřeby koncernu a pak byla zlikvidována. NEUTRON však i nadále zasílal na adresu firmy cisterny s chemikálií. Podle prověřených dokumentů tyto vagóny skutečně překročily rusko-finskou hranici, ale jejich další osud je nejasný. Koncern v průběhu prověrky zjistil, že spolupracující firma mu dodala pouze 1 % z celkového množství anhydridu zakoupeného údajně pro jeho potřeby.

O něco později příslušníci UNON zahájili kontrolu státního chemicko-potravinářského podniku AROMAT v Sankt Peterburgu. V průběhu posledních 3 let bylo ze závodu bez licence prodáno 78 t anhydridu a ve skladech bylo připraveno k odeslání dalších 12 t.

Všechny rekordy však překonal ruský chemický gigant ve Stavropolské oblasti. Toto dříve utajované zařízení, ve kterém ještě nedávno platil zvláštní režim, exportovalo v posledním roce a půl nelegálně do dalších států SNS, Finska, SRN, Velké Británie, Belgie a Nizozemska více než 5500 t anhydridu kyseliny octové.

Celkem byly v důsledku provere UNON odhaleny nelegální dodávky z RF pouze v případě anhydridu kyseliny octové v množství okolo 10 000 t, což umožňuje výrobu 4000 t heroinu. Nelze přesvědčivě prokázat, že veškerý nelegálně exportovaný anhydrid byl dodán výrobcům drog. Nebyl však zjištěn ani jeden případ, kdy by alespoň část z uvedených 10 000 t anhydridu byla využita legálně. Další zarážející skutečností je fakt, že všech 10 000 t anhydridu bylo ruskými výrobci prodáno záhadným kupcům za cenu mnohem nižší než byly výrobní náklady. Přitom se většina výrobních závodů potýká s chronickou platební neschopností. Jediným vysvětlením je, že na platby v rublech navazovaly další již nevykazované platby v hotovosti v dolarech.

V době přípravy článku k tisku byla zveřejněna informace, že ve městě Dzeržinsk (oblast Nižnij Novgorod) zlikvidovali příslušníci místního útvaru UNON několik zločineckých skupin, které se zaměřovaly na krádeže chemikálií a rozpouštědel z místního chemického závodu SINTEZ. Odcizené chemikálie byly dopravovány nelegálním výrobcům heroinu v Pákistánu, Afghánistánu a dalších zemích

Problém, který může negativně ovlivnit současnou situaci, kdy byla zatčena řada vedoucích představitelů podniků zapojených do nelegálních transakcí s prekurzory, představuje současná nedostatečná legislativa. Za uvedený trestný čin nezákonné operace se silně působícími látkami (článek 226-2 Trestního zákona RF) lze totiž uložit trest maximálně do výše 2 let odnětí svobody. Vzhledem k soudní praxi je tedy nelegální obchodování se stovkami tun prekurzorů pro výrobu drog nesrovnatelně bezpečnější než držení krabičky s marihuanou.

Za hlavní pozitivní výsledek aktivit UNON lze označit údajně to, že se podařilo zavést do výroby a prodeje prekurzorů pro výrobu drog přísnější kontrolní režim.

deník Segodnja ze 7.7.1997

Slovensko

3) V souvislosti s přípravou nového Trestního zákona byla na Slovensku vyvolána odborná diskuse, zda má být změněn současný právní stav a drogově závislým osobám povoleno přechovávat určité množství drogy pro jejich vlastní potřebu. Většina odborníků se zatím domnívá, že přechovávání jakéhokoliv množství drog, tedy i pro vlastní potřebu, by mělo být v SR trestné. Navrhuje se však rozlišovat v trestních sazbách mezi závislými osobami, které drží drogu jen pro svou potřebu a mezi osobami, které působí jako dealeři drog. Přechovávání drog kvalifikují všechny státy EU jednoznačně jako trestný čin. Devět z 15 členských států však v zákoně přímo rozlišuje skutkovou podstatu činu - zda se jedná o držení pro vlastní potřebu nebo o dealerství - ostatní ponechávají stanovení skutkové podstaty na individuálním posouzení soudu. Odborníci však upozorňují především na problematičnost kritérií, podle kterých je možno v případě odhalení drog usuzovat, že jejich vlastník je dealerem. "V Belgii vydalo ministerstvo spravedlnosti směrnici, která reguluje tato kritéria a která by mohla být návodem i pro vaši zem," prohlásil Gert VERMEULEN, expert Rady Evropy a jeden ze zahraničních lektorů tří denního semináře, který pro pracovníky policie a justice zorganizoval generální sekretariát Výboru ministrů pro drogové závislosti. Mezi pět rozhodujících kritérií patří podle něho množství nalezené drogy, zda byla daná osoba v minulosti již trestána za prodej drog, profesionalita zabalení drogy, způsob jejího uschování (pokud je určena k prodeji, bývá rozdělena do více dávek) a zda se u podezřelé osoby našly nástroje používané pro tento účel, např. váhy apod.

Sme, 30.4.1997

4) Pouze v Bratislavě se již narodilo 40 dětí matkám, které jsou drogově závislé, což gynekologové a porodníci považují za alarmující fakt. Podle názoru účastníků semináře v Žiaru nad Hronom, který byl věnován péči o ženu, matku a dítě, tento negativní trend postihne zřejmě také další slovenské regiony. Podle bratislavských odborníků je v tomto směru nevyhnutelná spolupráce porodníka, psychiatra, toxikologa a perinatologa (odborník zabývající se životem dítěte krátce po porodu). Téměř polovina drogově závislých žen, které v Bratislavě porodily děti, prakticky až do okamžiku porodu svou závislost tajila, což mohlo mít pro novorozence katastrofální následky. Jednodušší je spolupráce s budoucími matkami, o kterých je předem známo, že užívají drogy. V těchto případech je možno použít substituci heroínu za diolan nebo metadon. Vzhledem k vážnosti situace chtějí gynekologové v součinnosti s psychiatry vybudovat gynekologicko-porodnickou ambulanci přímo v Centru pro léčbu drogových závislostí, kde by bylo možno lépe provádět prenatální diagnostiku. Mnoho závislých žen totiž svou závislost tají a při klinickém vyšetření je v řadě případů obtížné jejich drogovou závislost odhalit, i když lékař při podezření podrobně vyšetří končetiny pacientky. Část narkomanů je totiž vynalézavá a drogu si vpichuje pod jazyk či do genitálií, nebo si ji vtírá do sliznice dutiny ústní. V jednom bratislavském zdravotním zařízení již mají lékaři a sestry k dispozici podrobný seznam postupů, které mohou být použity v případě podezření z alkoholové, alkohol-barbituratové nebo drogové závislosti.

Sme, 1.4.1997

5) Navzdory tomu, že polemiky okolo zavedení metadonu jako náhradní udržovací drogy pro toxikomany nejsou dosud uzavřeny, odborníci usoudili, že i na Slovensku dozněla doba na jeho zavedení. Podle vyjádření MUDr. Nadi STOWASSEROVÉ ze sekce zdravotní péče ministerstva zdravotnictví (MZ) byl na operativní poradě ministra schválen návrh projektu metadonové udržovací léčby, který bude realizován v Centru pro léčení drogových závislostí

(CPLDZ) v Bratislavě. Ze Státního fondu zdraví bylo pro tyto účely vyčleněno 136 000 Sk. Zrádnost metadonu spočívá podle slov ředitele CPLDZ MUDr. Lubomira OKRUHLICY v tom, že pokud narkoman bude převeden na tuto náhradní drogu, vznikne u něho návyk a paralyzuje se jeho případná snaha o zařazení do terapie, vedoucí k úplnému odstranění závislosti. "Přitom cesta k abstinenci je proces pokusů a omylů," zdůrazňuje OKRUHLICA a dodává, "že v průměru se podaří dospět k abstinenci, ve shodě s údaji zahraničních studií, až po šesti pokusech, a to pouze asi v 50 % případů závislosti". Proto musí zájemci o metadonovou terapii splňovat přísná kritéria, mezi které patří i požadavek, aby toxikoman měl za sebou minimálně dvě neúspěšné terapie zaměřené k odstranění závislosti. Podle slov hlavního odborníka MZ na toxikomanii MUDr. Ivana CHABANA nebude program realizován celoplošně, neboť v podmínkách Slovenska by bylo velmi riskantní ho rozšířit i na venkov. Metadon, který patří mezi mezinárodně sledované látky, musí být uskladněn v trezoru v prostorách s 24hodinovou službou a musí podléhat jednotnému monitorovacímu systému. Před dovozem bude potřeba požádat OSN o určení kvóty, pro Slovensko se předpokládá asi 6 kg metadonu na rok. Metadonový program má být na Slovensku zahájen ve 2. pololetí 1997.

Sme, 5.5.1997

Polsko

6) Členové polské mafie se stále více zabývají obchodem s drogami. Příčinou tohoto vývoje není jen rozpad bývalého SSSR, který otevřel mezinárodně operujícím bandám nové trasy pro transport drog. Američtí odborníci zjistili, že heroin ze Severní Koreje a čínských zón volného obchodu je přes Rusko a východní Evropu transportován do západní Evropy a USA, kde jej přebírají klany ruské mafie k dalšímu prodeji.

Situaci dále komplikuje nelegální výroba čistého heroinu v Polsku. V polovině sedmdesátých let student chemie objevil výrobu heroinu v "domácí" laboratoři. Od té doby se tajné laboratoře kontrolované místní mafii tak rozšířily, že podle policie představují větší problém než krádeže aut.

Výroba drog v Polsku a skutečnost, že východoevropské státy se stávají z tranzitních zeměmi cílovými, je příčinou zvýšeného zájmu latinskoamerických drogových kartelů o tuto oblast. Již v roce 1995 objevili polští celníci bandu pašující heroin z Kolumbie přes Polsko do Německa. V listopadu 1996 byla na letišti v Amsterodamu zajištěna tuna heroinu z kolumbijského Cali, kterou si objednala varšavská mafie. Odborníci současně tvrdí, že drogové kartely přecházejí na stále více decentralizovaný způsob transportu, který je těžší odhalit.

Die Presse, 5.5.1997

Maďarsko

7) Maďarsko se stává z někdejší tranzitní trasy pašeráků drog cílovou zemí. Současný počet osob závislých na droze se zde odhaduje na 50 000 a osob konzumujících drogu příležitostně na 70 000 až 120 000. Ročně jsou v Maďarsku prodány drogy za více než 40 mld. HUF (216 mil. USD).

Podle souhrnné zprávy o konzumaci drog v Maďarsku, kterou zveřejnil 25.6.1997 deník Nepszabadság, cestovalo velké množství mladých Maďarů v posledních 7 až 8 letech do Nizozemska, kde volně nakupovali hašiš a marihuanu. Tato tzv. drogová turistika začala

několika gramy narkotik dovezenými do země. Později tito mladí lidé pašovali přes hranici stále větší množství drog a distribuovali je dále se značným ziskem. V důsledku tohoto "hromadného dovozu" jsou nyní tablety ecstasy dostupné na všech diskotékách v Maďarsku. Dealeři zaplatí v Německu za tabletu 5 až 7 DEM a v Maďarsku ji prodají za 10 až 12 DEM. Podle posledních odhadů utratí mladí lidé ročně za tuto syntetickou drogu zhruba 3 mld. HUF.

Maďarsko kromě toho, že je cílovou zemí, je nadále důležitou drogovou tranzitní zemí. Podle mezinárodních policejních zdrojů je do západní Evropy denně vyexpedováno z nelegálních laboratoří působících na teritoriu Zlatého púlmésice asi 600 kg heroinu, z toho 100 až 150 kg prochází denně Maďarskem. Marihuana a heroin, produkováné v Turecku a na Středním východě, jsou dodávány po tzv. balkánských trasách, z nichž tři procházejí Maďarskem. Maďarský celní úřad konfiskuje stále více tranzitních zásilek drog. V roce 1995 bylo zabaveno 530 kg drog, v roce 1996 více než 1,1 t a v prvním pololetí 1997 již 2,1 t. V roce 1994 patřili maďarští celníci mezi nejúspěšnější "nálezce" heroinu v Evropě, neboť zkonfiskovali celkem 725 kg této tvrdé drogy. V roce 1997 dominuje zabavování marihuany, které bylo do poloviny června 1997 zabaveno více než 2 t. V posledních letech byly objeveny tři nelegální laboratoře na výrobu amfetaminu z legálně dostupných substancí. V období od roku 1993 do poloviny roku 1997 objevila policie 35 plantáží divokého konopí.

Podle úpravy trestního zákoníku z roku 1993 nejsou uživatelé drog a lidé produkující drogu pro své vlastní použití trestně postižitelní, jestliže je u nich nalezeno pouze nepatrné množství drogy a pokud prokáží před vynesením rozsudku první instance, že jsou již nejméně po dobu šesti měsíců v lékařské péči. Toto "nepatrné množství" představuje desetinásobek dávky, která může způsobit smrt u osoby, která není na drogy zvyklá. Ve shodě s konvencemi OSN jsou pěstování, produkce, prodej nebo šíření drog trestným činem, který je možno potrestat až pěti lety odnětí svobody. Osoby, které mají v držení "významné množství" drog a které s nimi obchodují, mohou být odsouzeni k trestu odnětí svobody ve výši 5 až 15 let. Dolní hranice "významného množství" je stonásobek smrtící dávky.

V letech 1991 až 1996 bylo v zahraničí zadrženo pro trestný čin obchodování s drogami celkem stodvacet Maďarů, v prvním pololetí roku 1997 zatím šest. Pro zneužívání drog je v Maďarsku ročně obviněno 300 až 350 osob. Od začátku sedmdesátých let až do roku 1995 zemřelo v důsledku předávkování drogou dva až pět narkomanů ročně, v roce 1996 deset a v prvním pololetí 1997 šest narkomanů. Oficiální statistiky však zahrnují pouze ty případy úmrtí, vyšetřované policií, které mohou být přímo spojovány s konzumací drog. Počet úmrtí v důsledku onemocnění, která souvisejí s konzumací drogy, je odhadován přibližně na 200 ročně.

Poslední návštěva komise OSN pro monitorování drogové situace proběhla v Maďarsku v červenci 1996. Experti OSN hodnotili schválenou legislativu proti praní peněz a tradiční příkladnou ochotu maďarské vlády ke spolupráci. Shledali však závady v povolování legální výroby drog a v dohledu nad mezinárodním obchodem s legálními drogami.

"Bez efektivních preventivních opatření by se počet konzumentů drog mohl každoročně i zdvojnásobit," varoval předseda parlamentního antidrogového výboru Gábor JUHASZ. Podle maďarských statistik, které evidují 50 000 mladistvých pravidelně konzumujících drogy, se zvyšuje počet osob, které se již nespokojují s měkkými drogami a přecházejí na heroin, jehož cena je několikanásobně vyšší. Financování konzumace heroinu může být kryto jen zapojením do distribuce drog nebo páchaním jiných kriminálních činů.

Maďarští drogoví odborníci kladou největší důraz na prevenci. Podle psychiatra Andráse VEÉRA, vládního komisaře pro duševní zdraví, se s prevencí musí začít již v mateřské škole.

Ministerstvo sociálních věcí vyčlenilo 120 mil. HUF na podporu občanských antidrogových organizací a na celostátní kampaně. Budapešťská městská rada věnuje 17,5 mil. HUF na prevenci a léčbu drogové závislosti. Tyto částky však experti považují za nedostatečné.

Hlavním problémem je skutečnost, že v Maďarsku funguje pouze 11 drogových ambulancí, které mohou pečovat jen o zlomek pacientů. Fond sociálního zabezpečení snížil v několika uplynulých letech již tak nízký počet drogových oddělení na polovinu. Odborníci si rovněž stěžují, že v hlavním městě pracuje pouze šest kriminalistů specializovaných na drogy, i když by jich bylo zapotřebí alespoň desetkrát více. Na druhé straně policie považuje konzumaci drog za rodinný a sociální problém, jehož další rozšiřování lze pouze zpomalit, a to v první řadě intenzivními vysvětlovacími a informativními kampaněmi.

MTI English Press Service, Weekly Bulletin, 25.7.1997

1)SZASZ Thomas : DROGY: HISTORIE JEDNÉ HYSTERIE

V následující přehledné historii podpory a prohibice drog je v co nejkompaktnější formě shrnuto velké množství informací o jedné ze základních lidských vášní - o užívání drog a strachu z nich. Neznalost těchto faktů, nebo jejich záměrné přehlížení, činí téměř všechny současné debaty, diskuse, zprávy komisí a legislativní návrhy ohledně takzvaného problému drog zbytečnými a neúčinnými. Doufám, že následující materiál čtenáře nejen poučí, ale i zahanbí a šokuje, a tak ho donutí věnovat více pozornosti děsivě nestoudnému chování těch, kdo drogy vášnivě potírají nebo naopak vášnivě propagují.

Thomas SZASZ 1. září 1973

Knihu v roce 1997 vydalo nakladatelství VOTOBIA
ISBN 80 - 7198 - 201 - 6

2)SZASZ Thomas: CEREMONIÁLNÍ CHEMIE (*Rituální perzekuce drog, toxikomanů a dealerů*)

Americký psychiatr T. Szasz podává v této významné práci důkladnou a originální historickou analýzu postojů společnosti k problematice drog. Ty jsou podle jeho závěrů „obětním beránkem“, který slouží dnešnímu „farmahrabickému“ establishmentu ke kontrole společnosti. Kniha byla nadšeně přijata americkými intelektuály, mj. A. Ginsbergem.

Tolik citace s knihy.

Knihu v roce 1996 vydalo nakladatelství VOTOBIA.
ISBN 80 - 7198 - 156 - 7

3)ODBORNÍK Miroslav: TAJEMNÉ HOUBY

Tato knížka je zaměřena na halucinogenní houby našich luhů a hájů a jejím prostřednictvím se můžete seznámit s historickým pozadím užívání psychotropních drog, s jejich obecným popisem a v neposlední řadě i s riziky jejich případného užívání.

Neklade si jiný cíl, než být drobným kamínkem do nesmírné a nejúžasnější mozaiky - mozaiky života. Tolik autor.

I malý kamínek dokáže uvolnit lavinu - pozn. redakce

Knihu vydalo v roce 1997 literární a hudební nakladatelství VELARIUM v edici Kolonie.
ISBN neuvedeno.

INCIDENCE PROBLÉMOVÝCH UŽIVATELŮ DROG

(ČR – 3. ČTVRTLETÍ 1997)

Národní koordinátor drogové epidemiologické a primární prevence ČR Hygienická stanice hl. m. Prahy centrální pracoviště drogové epidemiologie

Stručná charakteristika

Ve 3. čtvrtletí 1997 bylo ve 133 léčebně/kontaktních centrech evidováno 701 nových problémových uživatelů drog (tj. 6,8/100 000 obyvatel).

Výrazně nejvyšší procentuální nárůst nových uživatelů zaznamenali v Jižních a Západních Čechách. V absolutních počtech má výraznou převahu region Severní Morava, následovaný Severními Čechami a Prahou. Nejvyšší věkově specifickou incidenci 15-39letých klientů vykazuje trvale region Severní Čechy (29,0/100 000 obyvatel).

Nově evidovaní uživatelé drog uváděli jako základní drogu nejčastěji pervitin a ostatní stimulantia (349 osob,) dalších 140 je užívalo jako drogu sekundární či terciální. Trend nově evidovaných uživatelů heroinu a ostatních opiátů má sestupný charakter již od začátku roku 1997. Stále častěji jsou zaznamenávány případy uživatelů LSD.

Výrazně nejpostiženější věkovou skupinou zůstávají i nadále 15-19letí uživatelé drog, kterých bylo evidováno celkem 377, což je 53,8 % ze všech uživatelů.

Stejně jako v předchozím čtvrtletí bylo i v průběhu 3. čtvrtletí zaznamenáno mírné zvýšení průměrného věku uživatelů, což je spolu s poklesem nově evidovaných uživatelů heroinu relativně příznivý trend.

Nejčastějším způsobem aplikace zůstává injekční aplikace. Kromě 334 uživatelů, kteří si v tomto čtvrtletí aplikovali základní drogu injekčním způsobem, dalších 47 osob tak užívalo i drogu sekundární. Celkem si aplikovalo drogu injekčním způsobem 54,4 % ze všech uživatelů.

Na prvním místě oblíbenosti/dostupnosti zůstává i nadále pervitin, na druhém místě vystřídal marihuana definitivně heroin.

Zdroje informací

Informace o incidenci problémových uživatelů drog (včetně gamblerů) ze 3. čtvrtletí 1997 ze 133 léčebně/kontaktních center (UK) z celkového počtu 267 evidovaných v databázi ČR (tabulka č. 1). Situace v počtu hlášených UK center se sice ve srovnání s uplynulým čtvrtletím částečně zlepšila, ale stále zůstává 132 UK center, která nehlásí za toto období žádného nového klienta. K opakovaně požadované revizi a event. následující redukci UK center, nevykazujících dlouhodobě žádné nové klienty, zatím dochází pouze ojediněle.

Incidence problémových uživatelů a kategorizace drog

V průběhu 3. čtvrtletí 1997 bylo v ČR evidováno celkem 701 nových problémových uživatelů drog (incidence 6,8/100 000 obyvatel) a 93 gamblerů. Specifická věková incidence ve skupině 15-39letých byla 645 případů, tj. 17,1/100000 obyvatel (tabulka č. 2). Jak celková tak i věkově specifická incidence vykazují, ve srovnání se 3. čtvrtletím 1996, mírný pokles.

Výrazný procentuální nárůst - ve srovnání se stejným čtvrtletím předcházejícího roku - byl zaznamenán v Jižních a Západních Čechách, naopak pokles ve Středních a Severních Čechách a na Jižní Moravě.

Počty nově evidovaných problémových uživatelů podle pohlaví a základních skupin drog podává tabulka Č. 3, proporcionální zastoupení jednotlivých skupin drog je zachyceno na grafu č. 1. Detailní výčet všech užívaných drog, udávaných jako droga základní, je v

tabulce č. 4. Nejčastěji udávanou skupinou drog, v procentuálním zastoupení prakticky identickou s předchozím čtvrtletím, je pervitin a ostatní stimulantia (celkem 349 osob, tj. 49,8 % ze všech nově hlášených uživatelů, přičemž samotný pervitin udalo 335 osob, tj. 47,8 %). Na druhém místě je heroin a ostatní opiáty (131 osob, tj. 18,7 %, samotný heroin u 131 osob, tj. 18,1 %, což znamená poměrně výrazný pokles ve srovnání s předchozím čtvrtletím). Trend nově evidovaných uživatelů heroinu má sestupný charakter již od začátku roku 1997. Na třetím místě figurují i nadále kanabionidy se 111 osobami, 15,8 % a na čtvrtém pak rozpustidla, převážně toluen, s 51 osobami, tj. 7,3 %, což představuje zhruba dvojnásobný nárůst ve srovnání s předchozím čtvrtletím.

Mezi 701 uživateli bylo 456 mužů, 241 žen, u 4 uživatelů nebylo pohlaví uvedeno. Poměr postižených mužů a žen byl 1,89 : 1, u uživatelů pervitinu je i nadále nepříznivější, a to 1,52 : 1. Mezi 93 gamblerů byly 3 ženy.

Srovnání evidovaných počtů uživatelů jednotlivých skupin drog ve 3. čtvrtletích letošního a loňského roku (tabulka č. 5 a graf č. 2) ukazuje na již zmíněný pokles nově evidovaných uživatelů heroinu a naopak na výrazný vzestup uživatelů kanabinoidů, udávajících je jako základní drogu.

Regionální distribuce

Regionální distribuci problémových uživatelů podle základních skupin drog zachycuje graf č. 3. V tabulce č. 6 jsou porovnány počty uživatelů skupin základních drog v regionech za 3. čtvrtletí let 1996 a 1997. Vzhledem k relativně nízkým počtům uživatelů některých skupin drog v jednotlivých regionech je možné porovnávat rozdíly prakticky pouze u uživatelů pervitinu, heroinu a kanabinoidů. Z ostatních skupin drog je zajímavé objevení se problému rozpustidel ve středních Čechách. Dřívější výrazné postavení Prahy, Severních Čech a severní Moravy u uživatelů pervitinu se pozvolna vytrácí, nárůst byl sice zaznamenán na severní Moravě, ale velmi razantní je v západních a zejména v jižních Čechách. Úbytek nově evidovaných uživatelů heroinu je patrný hlavně v severních Čechách a částečně na severní Moravě. Pozoruhodný je nárůst uživatelů kanabinoidů na celém území Moravy. Pro lepší názornost jsou porovnávané změny zachyceny na grafech č. 4-7.

Věková distribuce

V tabulce č. 7 je porovnána věková distribuce nově evidovaných uživatelů ve 3. čtvrtletích 1996 a 1997. Výrazně nejpostiženější věkovou skupinou i nadále zůstávají 15-19letí, kterých bylo ve 3. čtvrtletí 1997 evidováno 377 (53,8 % ze všech uživatelů). Příznivé je konstatování, že se výrazně snížil počet nových problémových uživatelů mladších 15ti let.

Pro úplnost je připojena srovnávací tabulka č. 8, zachycující rozložení problémových uživatelů i jednotlivých skupin drog do jednotlivých skupin.

Věkovou distribuci problémových uživatelů detailněji charakterizuje jejich průměrný věk při první návštěvě v UK centru (tabulka č. 9 a graf č. 8). Porovnání průměrného věku problémových uživatelů podle jednotlivých skupin drog ukazuje na mírně příznivé zvýšení průměrného věku.

Další důležité informace přináší vyhodnocení údajů o věku prvního užití základní drogy (tabulka č. 10 a graf č. 9). Před dovršením věku 15ti let začalo užívat některou základní drogu více než 12 % ze všech uživatelů (u heroinu téměř 10 %, u rozpustidel téměř 40 %), do věku 19ti let již více než 70 %.

Způsob aplikace

Způsob aplikace základní drogy je v tabulce č. 11. Nejčastější stále zůstává injekční aplikace (334 případů), následuje čichání (139 případů), kouření (133 případů) a požití (58 případů). Vzájemné zastoupení jednotlivých způsobů aplikace je znázorněno na grafu č. 10. Injekční aplikace základní drogy představuje 47,7 % ze všech uživatelů (ve 2. čtvrtletí 1997 to bylo 51,7 %). Změny ve způsobu aplikace základní drogy v porovnání se 3. čtvrtletím roku 1996 jsou zachyceny na grafu č. 11. Kromě 334 uživatelů, kteří si v průběhu 3. čtvrtletí 1997 aplikovaly základní drogu injekčním způsobem, dalších 47 osob tak užívalo i drogu sekundární. Celkem bylo v tomto čtvrtletí identifikováno 381 injekčních uživatelů, což představuje 54,4 % z celkového počtu nově evidovaných uživatelů (tabulka č. 12 a graf č. 12). Ucelenější pohled na problematiku injekčního užívání drog podává graf Č. 13, na kterém je zachycen trend nově evidovaných uživatelů za celé sledované období.

Kombinace drog

V tabulce č. 13 je výčet dalších drog, které byly uváděny jako drogy sekundární či terciální. Nejčastěji takto užívanou drogou je marihuana (25,7 % ze všech uživatelů), následuje pervitin (17,1 %), LSD (10,0 %), a heroin (9,4 %). Z celkového počtu 701 nově evidovaných uživatelů udávalo kombinaci s druhou drogou 400 osob a z nich 173 užívá ještě třetí drogu. Zběžné porovnání se situací v předchozích čtvrtletích naznačuje, že jsou sice evidovány relativně nižší počty nových klientů, zato zbývající užívají kombinace více drog současně.

Vezmeme v úvahu počty uživatelů základních drog a k nim připočteme ještě užívání dalších drog u stejných jedinců, pak můžeme sestavit pořadí oblíbenosti, resp. dostupnosti drog v 3. čtvrtletí 1997 (tabulka č. 14, graf č. 14). Na prvním místě oblíbenosti zůstává i nadále pervitin (64,9 % - v předchozím čtvrtletí pouze 64,3 %), na druhém místě již definitivně vystřídala marihuana heroin. Stále častěji jsou zaznamenávány případy uživatelů LSD.

**INCIDENCE (First Treatment Demand)
problémových uživatelů drog
ČR - 3. čtvrtletí 1997
Léčebně/kontaktní centra**

Regiony	Celkem evidovaná UK	Z toho:			Okresy nevykazující žádného nového klienta
		hlásící alespoň 1 klienta	nehlásící žádného	nespolupracující	
Praha	32	13	19		Praha 3
Střední Čechy	40	15	25		Praha-východ
Jižní Čechy	25	10	15		Prachatice
Západní Čechy	21	11	10		Plzeň-sever, Rokycany
Severní Čechy	23	16	7		Louny
Východní Čechy	33	14	19		Chrudim, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou
Jižní Morava	34	23	9	2	Vyškov
Severní Morava	59	31	28		Bruntál
Česká republika	267	133	132	2	

@ Hygienická stanice hl.m.Prahy, 1997

**INCIDENCE (First Treatment Demand)
problémových uživatelů drog
ČR - 3. čtvrtletí 1997**

Incidence a specifická věková incidence na 100 000 obyvatel. 3. čtvrtletí 1996 a 1997

Region	Nově evidovaní			Z toho ve věkové skupině 15-39 let		
	Počet / incidence na 100 000 obyvatel			Počet / incidence na 100 000 obyvatel		
	3. čtvrtletí 1996	3. čtvrtletí 1997	Změna (v %)	3. čtvrtletí 1996	3. čtvrtletí 1997	Změna (v %)
Praha	115 9,4	122 10,1	+6,1	101 24,5	118 28,6	+ 16,8
Střední Čechy	97 8,7	61 5,5	- 37,1	91 23,9	51 13,4	- 44,0
Jižní Čechy	23 3,3	37 5,3	+ 60,9	22 8,5	31 12,0	+ 40,1
Západní Čechy	33 3,8	47 5,5	+ 42,4	22 6,9	42 13,3	+ 90,9
Severní Čechy	201 17,1	133 11,3	-33,8	190 43,4	127 29,0	- 33,2
Východní Čechy	39 3,2	31 2,5	+6,9	35 7,8	27 6,0	- 22,9
Jižní Morava	82 4,0	52 2,5	-36,6	69 9,2	45 6,0	-34,8
Severní Morava	176 8,9	218 11,1	+2,4	150 20,2	201 27,1	+ 34,0
Česká republika	766 7,4	701 6,8	- 8,5	680 18,1	645 17,1	- 5,1

@ Hygienická stanice hl.m.Prahy, 1997

**INCIDENCE (First Treatment Demand) problémových uživatelů drog
ČR - 3. čtvrtletí 1997**

Základní droga podle pohlaví - skupiny drog

Základní droga	Muži		Ženy		Celkem osob	Procento z 701 identifikovaných uživatelů
	Počet	%	Počet	%		
Heroin a ost. opiáty	90	68,7	41	31,3	131	18,7
Pervitin a ost. stimul.	207	59,3	140	40,7	349*)	49,8
Kanabinoidy	79	71,2	31	28,8	111*)'	15,8
Halucinogeny	9	60,0	6	40,0	15	2,1
Rozpustidla	44	86,3	6	13,7	51*)	7,3
Sedativa, hypnotika	9	42,9	12	57,1	21	3,0
Jiné drogy a léky	16	80,0	4	20,0	20	2,9
Neznámá	2	66,7	1	33,3	3	0,4
Celkem uživatelů	456	65,0	241	35,0	701*)	100
Gambling	90	96,8	3	3,2	93	11,7**)

*) u 2 uživatelů pervitinu, 1 uživatele marihuany a 1 uživatele rozpustidel není uvedeno pohlaví

**) procento z celkového počtu nově evidovaných problémových uživatelů drog včetně gamblingu (= 794 osob)

@ Hygienická stanice hl.m.Prahy, 1997

**INCIDENCE (First Treatment Demand)
problémových uživatelů drog
ČR - 3. čtvrtletí 1997
Základní droga podle pohlaví**

Základní droga	Muži		Ženy		Celkem osob	Procento ze všech 701*) uživatelů
	Počet	%	Počet	%		
Heroin	87	68,5	40	31,5	127	18,1
Ostatní opiáty	3	75,0	1	25,0	4	0,6
Amfetamin	0	-	2	100	2	0,3
Pervitin	201	60,0	132	40,0	335*)	47,8
Ecstasy	2	66,7	1	33,3	3	0,4
Efedrin	0	-	3	100	3	0,4
Kokain	4	66,7	2	33,3	6	0,9
Marihuana	71	71,0	28	29,0	100*)	14,4
Hašiš	8	72,7	3	27,3	11	1,6
Barbituráty	0	-	1	100	1	0,1
Benzodiazepin	3	60,0	2	40,0	5	0,7
Sedativa, hypnotika	6	40,0	9	60,0	15	2,1
LSD	8	57,1	6	42,9	14	2,0
Psilocybin	1	100	0	-	1	0,1
Toluen	38	88,4	5	11,6	43	6,2
Jiná rozpustidla	6	75,0	1	25,0	8*)	1,1
Jiné drogy, léky	16	80,0	4	20,0	20	2,9
Neznámá	2	66,7	1	33,3	3	0,4
Celkem uživatelů	456	65,0	241	35,0	701*)	100
Gambling	90	96,8	3	3,2	93	11,7**)

*) *) u 2 uživatelů pervitinu, 1 uživatele marihuany a 1 uživatele rozpustidel není uvedeno pohlaví

***) procento z celkového počtu nově evidovaných problémových uživatelů drog včetně gamblingu (= 794 osob)

@ Hygienická stanice hl.m.Prahy, 1997

**INCIDENCE (First Treatment Demand)
problémových uživatelů drog
ČR - 3. čtvrtletí 1997**

Uživatelé drog podle skupin - 3. čtvrtletí 1996 a 3. čtvrtletí 1997

Skupina drog	3. čtvrtletí 1996		3. čtvrtletí 1997		Změna ve skupině (v %)	Změna v souboru (%)
	Počet	%	Počet	%		
Heroin a ost. opiáty	204	26,6	131	18,7	- 35,8	- 7,9
Pervitin a ost. stimul.	337	44,0	349	49,8	+3,6	+5,8
Kanabinoidy	81	10,6	111	15,8	+37,0	+5,2
Halucinogeny	13	1,7	15	2,1	+ 15,4	+ 0,4
Rozpustidla	74	9,7	51	7,3	-31,1	-2,4
Sedativa, hypnotika	22	2,9	21	3,0	-4,5	+ 0,1
Jiné drogy a léky	34	4,4	20	2,9	-41,2	-1,5
Neznámá	1	0,1	3	0,4	+200	+ 0,3
Celkem uživatelů	766	100	701	100	-8,5	
Gambling	153	16,6*)	93	11,7*)	-39,2	-4,9

*) procento z celkového počtu nově evidovaných prob. uživatelů drog včetně gamblingu za 3.0.96 (= 919 osob) a 3.0.97 (= 794 osob)

@ Hygienická stanice hl.m.Prahy, 1997

INCIDENCE (First Treatment Demand) problémových uživatelů drog ČR - 3. čtvrtletí 199

Skupiny drog podle regionů - 3. čtvrtletí 1996 a 3. čtvrtletí 1997

Skupina drog	Regiony																							
	Praha			Střední Čechy			Jižní Čechy			Západní Čechy			Severní Čechy			Východní Čechy			Jižní Morava			Severní Morava		
	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na(%)	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na(%)	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na(%)	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na(%)	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na(%)	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na(%)	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na (%)	Počet 3.0. 96	Počet 3.0. 97	Změ- na(%)
Heroin, ost. opiáty	44	40	-9,1	7	5	-28,6	7	8	+14,3	4	4	*	99	48	-51,5	7	8	+14,3	4	4	*	32	14	-56,3
Pervitin,ost. stimul.	65	60	-7,7	49	27	-44,9	7	21	+200	21	36	+71,4	70	69	-1,4	14	12	-14,3	42	20	-52,4	69	104	+50,7
Kanabinoidy	2	7	+250	19	10	-47,4	6	3	-50,0	1	3	+200	8	5	-37,5	14	7	-50,0	10	19	+90, 0	21	57	+171, 4
Halucinogeny	0	6	+	5	0	-	1	1	*	1	3	+200	1	0	-	1	0	-	2	1	-100	2	4	+100
Rozpuštědla	3	2	-33,3	3	4	+33,3	0	0	*	1	1	*	14	8	-42,9	1	2	+100	14	4	-71,4	38	30	-21,1
Sedativa, hypnotika	0	3	+	1	2	+100	0	3	+	3	0	-	2	1	-100	2	2	*	10	4	-60,0	4	6	+50,0
Jiné drogy, léky.	1	1	*	13	13	*	1	1	*	2	0	-	7	2	-71,4	0	0	*	0	0	*	10	3	-70,0
Neznámá	0	3	+	0	0	*	1	0	-	0	0	*	0	0	*	0	0	*	0	0	*	0	0	*
Celkem	115	122	+6,1	97	61	-37,1	23	37	+60,9	33	47	+42,4	201	133	-33,8	39	31	-20,5	82	52	-36,6	176	218	+23,9
Gambling	27	3	-88,9	2	9	+350	1	4	+300	7	5	-28,6	6	12	+100	15	7	-53,3	45	14	-68,9	50	39	-22,0

@ Hygienická stanice hl.m.Prahy, 1997